

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA CRVENOG KRIŽA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA U
SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

- magistarski rad -

Kandidatkinja

Amila Kovač

Broj indeksa: 178-NS/20

Mentor

Prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, decembar 2022.

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA CRVENOG KRIŽA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA U
SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

- magistarski rad -

Kandidat/kinja

Amila Kovač

Broj indeksa: 178-NS/20

Mentor

Prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, decembar 2022.

SADRŽAJ

UVOD	7
1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO RADA	8
1.1. Predmet rada.....	8
1.2. Pojmovnik istraživanja.....	9
1.3. Opravdanost istraživanja	10
1.4. Generalna hipoteza.....	11
1.5. Izvedbene hipoteze	11
1.6. Metode rada.....	11
1.7. Vremenski i prostorni okvir istraživanja.....	12
2. SIGURNOST, ZAŠTITA I SPAŠAVANJE LJUDI	13
2.1. Sigurnost ljudi	13
2.2. Upravljanje i sigurnost	15
2.3. Osnaživanje ljudi.....	16
2.3.1. Humanitarno pravo.....	18
2.4. Zaštita i spašavanje ljudi	20
2.4.1. Upravljanje rizikom.....	24
2.4.2. Upravljanje ljudskim resursima	26
3. PRINCIPI I HUMANITARNI RAD CRVENOG KRSTA/KRIŽA (ICRC)	30
3.1. Internacionalni komitet Crvenog krsta/križa (ICRC).....	30
3.2. Zvanični principi Crvenog krsta/križa.....	32
3.3. Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine.....	33
3.4. Crveni krst/križ Federacije Bosne i Hercegovine	37
3.4.1. Mladi Crvenog križa FBiH.....	38

4. CRVENI KRIŽ ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA I NJEGOVA ULOGA U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA.....	40
4.1. Sistem zaštite i spašavanja u FBiH	41
4.2. Poplave u Bosni i Hercegovini 2014. godine	43
4.2.1. Odgovor Crvenog krsta/križa na poplave u BiH.....	44
4.3. Covid-19.....	47
4.3.1. Odgovor Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona na pandemiju virusa Covid-19 u BiH	49
4.3. Migracijska kriza.....	54
4.3.1. Odgovor Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona na na krizu	55
ZAKLJUČAK	65
LITERATURA.....	67

SKRAĆENICE

CHS - Commission on Human Security

OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development

DAC - Development Assistance Committee (part of OECD)

CIK - Centralna izborna komisija

UN - United Nations

ECHO - European Commission Humanitarian Aid

DFID - Department for International Development

ICRC - International Committee of the Red Cross

BiH – Bosna i Hercegovina

IOM - International Organisation for Migration

UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

UNICEF - United Nations Children's Fund

UNDP - United Nations Development Programme

KŠCZ – Krizni štab civilne zaštite

KUCZ – Kantonalna uprava civilne zaštite

POPIS TABELA I SLIKA

Slika 1. Upravljenje zaštitom i spašavanjem u Bosni i Hercegovini (Izvor: Autor)	23
Slika 2. Funkcije upravljanja ljudskim resursima (Izvor: Mondy i Martocchio 2016: 26) ..	27
Slika 3. Proces planiranja ljudskih resursa (Bajramović, 2016: 49)	28
Slika 4. Distribucija laboratorijski potvrđenih slučajeva COVID-19 (Izvor: FMZ 2021: 3)	49
Slika 5. Promocija odgovornosti za vrijeme pandemije (CK FBiH)	50
Slika 6. Promocija odgovornosti za vrijeme pandemije (ECDC 2020: 3)	51
Slika 7. Postavljeni šatori za testiranje (CK FBiH).....	52
Slika 8. Priliv migranata u BiH, po godinama (Izvor: Situacijska analiza ZDK 2020:149) .	55
Slika 9. Procentualni odnos darovanih doza krvi u općini Breza (Izvor: CK FBiH)	59
Slika 10. Obilježavanje Sedmice Crvenog križa i Crvenog polumjeseca (Izvor: CK FBiH)	61
Slika 11. Pokazna vježba (CK FBiH)	64
Tabela 1. Maksimalni vodostaji rijeke Bosne na području Federacije Bosne i Hercegovine, maj 2014. godine.....	44
Tabela 2. Kućne posjete i usluge Crvenog križa ZENIČKO-DOBOJSKOG kantona.....	52
Tabela 3. Broj prikupljenih doza krvi Crvenog križa općine Breza za period 2020 – oktobar 2022.....	58
Tabela 3. Broj prikupljenih doza krvi Crvenog križa Grada Zenica za period 2020 – oktobar 2022.....	60

UVOD

Rad Crvenog križa koji obuhvata veliki broj aktivnosti utemeljen je na humanitarnim vrijednostima. Nastao je iz želje da se, bez diskriminacije, pruži pomoć ljudima koji se nalaze u situacijama u kojima im je pomoć neophodna i njegova temeljna svrha je zaštita života i zdravlja, te osiguranje da se ukaže poštovanje svim ljudskim bićima. Na temelju iskustva u pružanju pomoći ICRC je vremenom uspostavio principe na kojim se temelji rad humanitarnih organizacija Crvenog križa, a koji se odnosi na poštivanje sljedećih principa: humanost, nepristrasnost, neutralnost, nezavisnost, jedinstvo, univerzalizam, volonterizam.

S aspekta sigurnosti ljudi i osiguravanja njihovih života, zdravlja, prava i sloboda, kao i njihove imovine Crveni križ nastoji djelovati s ciljem ostvarenja temeljnih uslove za osiguravanje poboljšanja života unutar zajednice. Njihov rad posebno je značajan u vremenima krize kada je sigurnost ljudi u najvećoj mjeri ugrožena. U ovom kontekstu sigurnost se ne tumači samo kroz prizmu vojne agresije nego i druge oblike kriminaliteta te zaštitu temeljnih sloboda pri čemu humanitarne organizacije poput Crvenog križa daju doprinos u razvoju i implementaciji politike koja će osigurati kvalitetnije upravljanje raspoloživim resursima i ojačati institucionalnog okvira kao ključni faktor sigurnosti i humanitarnog prava.

Kroz promicanje ljudskih prava i sloboda organizacije nastoje osnažiti i zaštititi ljude, te im pružiti pomoć u trenucima kada im je ona neophodna. Kroz proces osnaživanja i obrazovno-odgojnim programima nastoje se spriječiti ili ublažiti patnje ljudi, te ih osposobiti i organizirati za pružanje raznih vidova pomoći i upoznati ih sa osnovnim ljudskim pravima, dok se sistem zaštite provodi kroz identifikaciju događaja koji bi mogli negativno uticati na sigurnost ljudi, te istraživanje i djelovanje s pripreme za te događaje. Sve navedeno predstavlja osnovne odrednice rada Crvenog križa koje se provode u sistemu zaštite i spašavanja.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO RADA

1.1. Predmet rada

Crveni križ ima značajnu ulogu u osiguravanju sigurnosti ljudi, prvenstveno kroz programe njihovog osnaživanja, koje imaju za cilj osposobljavanje i organiziranje građana za pružanje raznih vidova pomoći u nesrećama izazvanim prirodnim ili ljudskim faktorom. Nadalje, značaj Crvenog križa ogleda se i u zaštiti sigurnosti ljudi kroz osiguranje slobode i zaštite ljudskih prava koja su, prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, osigurana za svakog pojedinca bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, ali i aktivnostima usmjerenim na zaštitu zdravlja, te razvoj planova i strategija za pomoć ugroženim kategorijama za vrijeme katastrofe i intervencijama s ciljem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća.

Predmet istraživanja u ovom radu odnosi se na analizu uloga Crvenog križa u kriznim situacijama s posebnim naglaskom na Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona. Ova uloga se razmatra kroz problematiku sigurnosti, zaštite i spašavanja stanovništva u situacijama izazvanim krizama koje kao posljedicu imaju negativan uticaj na kvalitet njihovog života pri čemu se kroz analizu aktivnosti ispituje na koji način djelovanje Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona doprinosi sprječavanju ljudske patnje u kriznim situacijama. U okviru ove analize analizirane su aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona sa aspekta rezultata njihovog djelovanja te su predložene mjere poboljšanja odgovora Crvenog križa u kriznim situacijama.

Sigurnost ljudi ne treba posmatrati samo kroz rješavanje postojećih rizika i djelovanje s ciljem rješavanja problema nesigurnosti kada problem već postoji, nego i s aspekta preventivnog djelovanja kroz njihovu zaštitu i osnaživanje. U ovom kontekstu razmatrana je i saradnja Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona sa drugim (ne)vladinim organizacijama posebno u slučaju kada snage i sredstva civilne zaštite nisu dovoljna za efikasno spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

1.2. Pojmovnik istraživanja

„Ljudska sigurnost znači zaštitu temeljnih sloboda – sloboda koje su suština života. To znači zaštitu ljudi od kritičnih (teških) i prodornih (široko rasprostranjenih) prijetnji i situacija. To znači korištenje procesa koji se zasnivaju na snagama i težnjama ljudi. To znači stvaranje političkih, društveni, ekološki, ekonomski, vojni i kulturni sistemi koji zajedno daju ljudima materijale za opstanak, život i dostojanstvo.” (CHS 2003: 4)

S aspekta zaštite sigurnosti razmatraju se rizici koji mogu ugroziti sigurnost ljudi jer „u bilo kojem trenutku ljudi i njihove zajednice mogu biti izloženi političkom nasilju ili ekološkim oskudicama, što pojedinačno može stvoriti mnoštvo budućih opasnosti: nestašicu hrane, ekonomske poteškoće, kriminal, bolesti i kršenje ljudskih prava“ (Battersby i Siracusa, 2009: 24).

Upravljanje rizicima predstavlja „upravljanje imovinom i obavezama kako bi se minimizirale negativne promjene u budućim novčanim tokovima od vanjskih šokova... To je oblik osiguranja koji unosi izvjesnost u stvari kao što su platni bilans i zarada od izvoza“. Isti autor dodaje da „za zemlje u razvoju, upravljanje rizikom kvantificira osjetljivost učinka na promjene cijena i predlaže odgovarajuće mjere zaštite kako bi se promijenio nivo osjetljivosti“ (Stijn 1993: 17).

Međunarodno humanitarno pravo predstavlja dio „javnoga međunarodnog prava koja se sastoji od pravila koja u vrijeme oružanih sukoba zahtijevaju – iz humanitarnih razloga – zaštitu osoba koje ne sudjeluju ili su prestale izravno sudjelovati u neprijateljstvima te ograničavanje sredstava i metoda ratovanja” (ICRC, 2020: 4).

ICRC predstavlja nezavisnu i istovremeno neutralnu organizaciju koja ulaže sredstva i napore kako bi osigurala humanitarnu zaštitu žrtvama ratnih sukoba li drugim vanredne situacije koje uključuju široko rasprostranjeno nasilje te mogu poremetiti zdravstvenu zaštitu na različite načine. „Rad ICRC-a zasniva se na Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, njihovim Dodatnim protokolima, statutima Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumeseca i rezolucijama Međunarodnih konferencija Crvenog krsta i Crvenog polumeseca“ (ICRC).

Sedam je „zvaničnih principa Crvenog krsta na kojima se temelje aktivnosti Pokreta (humanost, nepristrasnost, neutralnost, nezavisnost, jedinstvo, univerzalizam, volonterizam)“ pri čemu su „nepristrasnost, neutralnost i nezavisnost suštinska sredstva za centralni cilj humanitarne zaštite ICRC-a“ (Forsythe, 2005: 161).

Crveni krst/križ je od strane Bosne i Hercegovine priznat kao samostalna humanitarna organizacija još od 08.04.1992. godine, a Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine predstavlja dobrovoljnu, humanitarnu organizaciju građana Bosne i Hercegovine. Organizacija Društva Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine je jedina organizacija koja djeluje prema uređenim zakonima i statutima na području cijele teritorije BiH pri čemu njegove organizacije uključuju Crveni križ Federacije BiH i Crveni krst Republike Srpske kao i njihove organizacije.

Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10) postavio je temelje za izgradnju sistema zaštite i spašavanja na prostoru FBiH, a ovim zakonom usklađene organizacija zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća i civilna zaštita koja danas predstavlja najširi podsistem sistema nacionalne sigurnosti (Huseinbašić 2008: 15).

1.3. Opravdanost istraživanja

Pitanje sigurnosti se ističe kao aktuelno pitanje, posebno u Bosni i Hercegovini, s obzirom da nesigurnost predstavlja poticajni faktor konflikta u situacijama izazvanim političkim nasiljem i ekonomskim poteškoćama. Značaj djelovanja Crvenog križa ogleda se i kroz usmjereno djelovanje s ciljem zaštite zdravlja stanovnika u okviru kojeg volonteri Crvenog križa kroz organizovanje humanitarnih akcija prikupljanja (doniranja) krvi i osposobljavanje stanovništva kroz različite programe i vježbe za pružanje hitne pomoći, te aktivnosti koje se odnose na podsticanje svijesti javnosti kroz obilježavanje značajnih datuma u borbi protiv opasnih bolesti nastoje ukazati na važnost ljudskog zdravlja.

Osim toga, obuka volontera koji za vrijeme vanrednih situacija pružaju adekvatnu pomoć ugroženim ljudima te doprinose minimizaciji negativnih posljedica katastrofa pokazala se posebno značajnom za vrijeme ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992-e do 1995-e, ali i u periodu koji nije obilježen ratom kao što je to za vrijeme poplava i pojave velikog broja klizišta u Bosni i Hercegovini 2014. godine, ali i za vrijeme zdravstve krize uzrokovane pandemijom COVID-19 ili ekonomske krize koja je posljedično povezana sa agresijom Rusije na Ukrajinu.

1.4. Generalna hipoteza

Na temelju prethodno navedenog problema istraživanja postavljena je sljedeća generalna hipoteza: ***Odgovor humanitarne organizacije Crvenog krsta/križa Zeničko-dobojskog kantona s ciljem zaštite i spašavanja ljudi osigurava odgovarajući nivo zaštite ljudi kroz prevenciju, zaštitu i sanaciju odnosno otklanjanje posljedica nesreće te saradnju sa drugim (ne)vladinim organizacijama.***

1.5. Izvedbene hipoteze

Izvedbene hipoteze ovog rada postavljene na temelju generalne hipoteze su:

H1: Aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale su odgovarajući nivo saradnje i odgovora na krize uzrokovane poplavama u Bosni i Hercegovini 2014. godine.

H2: Aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale su odgovarajući nivo saradnje i odgovora na krize uzrokovane pandemijom COVID-19 u Bosni i Hercegovini.

H3: Aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale su odgovarajući nivo saradnje i odgovora na migracionu krizu u Bosni i Hercegovini.

1.6. Metode rada

Istraživanje u ovom radu provedeno je analizom literature koja se odnosi na ICRC kao neutralnu organizaciju koja djeluje s ciljem pružanja pomoći pojedincima u kriznim situacijama te analizom Zakona o Organizaciji Društva Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine i njenom djelovanju u BiH u saradnji sa vladom BiH, IOM-om, UNHCR-om, ali i drugim akterima.

Metoda deskripcije u ovom radu korištena je kako bi se dalo pojmovno određenje termina povezanih sa predmetom istraživanja ovog rada pri čemu su pojašnjeni pojmovi sigurnosti, humanitarnog prava kao i zakonski okviri djelovanja Crvenog križa i elementi koji se odnose na njegovu stratešku poziciju i saradnju sa drugim organizacijama. Metoda kompilacije u ovom radu korištena je kako bi se kroz shvatanja i stavove drugih autora analizirale ovlasti i rad organizacije Crvenog križa kroz historiju te kako bi se potkrijepile teze obrađene u ovom radu.

Metoda analize sadržaja dokumenata korištena je pri analizi sekundarnih podataka i uključuje: knjige i stručnu literaturu domaćih i stranih autora, medijske objave sa službene stranice Crvenog križa, te Statute i Zakone kojima se definiše uređenje, ovlasti i djelovanje Crvenog križa poput: Statuta Crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine, Zakona o Društvu Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine ili Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

1.7. Vremenski i prostorni okvir istraživanja

Vremenski okvir istraživanja obuhvata period od 2019-e do 2020-e godine u kojem je analiziran rad organizacije Crvenog križa na prostoru Zeničko-dobojskog kantona.

2. SIGURNOST, ZAŠTITA I SPAŠAVANJE LJUDI

„Sigurnost se sve više posmatra kao sveobuhvatni uslov u kojem ljudi i zajednice žive u slobodi, miru i sigurnosti; u potpunosti učestvuje u procesu upravljanja; uživaju zaštitu osnovnih prava; imaju pristup resursima i osnovnim životnim potrepštinama; i žive u okruženju koje nije štetno po njihovo zdravlje i dobrobit.“ (OECD/DAC 2001: 11)

Kako možemo vidjeti iz prethodne definicije sigurnost ljudi i zajednica u kojima žive se može razmatrati sa različitih aspekata. Ipak, sa svakog od njih, odnosili se oni na prirodne katastrofe, sukobe utemeljene na nasilju, siromaštvo, ekonomske probleme, zdravstvene pandemije ili međunarodni terorizam, sigurnost predstavlja izazov koji podrazumijeva osiguravanje mira, stabilnosti i sigurnosti ljudskih bića. Neke od navedenih kriza koje se mogu javiti istovremeno kao posljedicu imaju pojavu višestrukih oblika ljudske nesigurnosti s obzirom da njihovo preklapanje neminovno izaziva priliv u sve aspekte života ljudi. Upravo iz ovog razloga tradicionalno razumjevanje sigurnosti se transformiše na način da se fokus problema sigurnosti, „u smislu nacionalne i regionalne stabilnosti i stabilnosti političkih i ekonomskih sistema“ (Tadjbakhsh 2005: 4) kao i sistema koji se odnose na zdravstvenu zaštitu i zaštitu integriteta, stavlja na ljudska bića.

2.1. Sigurnost ljudi

Sigurnost ljudi, njihovog života, zdravlja, prava i sloboda, kao i njihove imovine predstavljaju temeljne uslove za osiguravanje poboljšanja života unutar zajednice i društva u cjelini. Istina je da značajna nesigurnost nastaje kao posljedica ratnih dešavanja i drugih oblika kriminaliteta koji podrivaju legitimitet državnih institucija i veoma često imaju direktan, negativan uticaj na ekonomski razvoj, ali ovo nikako nisu jedini uzroci nesigurnosti. Ovome u prilog govori i definicija ljudske sigurnosti koju je dala i komisija za ljudsku sigurnost CHS (*Commission on Human Security*):

„Ljudska sigurnost znači zaštitu temeljnih sloboda – sloboda koje su suština života. To znači zaštitu ljudi od kritičnih (teških) i prodornih (široko rasprostranjenih)

prijetnji i situacija. To znači korištenje procesa koji se zasnivaju na snagama i težnjama ljudi. To znači stvaranje političkih, društveni, ekološki, ekonomski, vojni i kulturni sistemi koji zajedno daju ljudima materijale za opstanak, život i dostojanstvo.” (CHS 2003: 4)

Kako možemo vidjeti iz prethodne definicije CHS-a sigurnost ljudi se ne razmatra isključivo sa aspekta koncepcije državne sigurnosti, koji se vode politikom zaštite u vremenu vojne agresije, nego na sigurnost pojedinca od ma koje kritične prijetnje ili situacije. Osim što su u fokus sigurnosti stavljene temeljne slobode čovjeka pristup sigurnosti je proširen na društvene, kulturne, ekonomske, te ekološke sisteme koji u posljednje vrijeme sve više dobijaju na značaju. Na temelju toga možemo zaključiti kako navedene prijetnje ljudskoj sigurnosti nadilaze pitanje samo državne sigurnosti što implicira kako se one moraju rješavati na više nivoa koji zastupaju različite interese.

Upravo je pitanje državnog suvereniteta bilo kamen spoticanja u bržem razvoju ideje o ljudskoj sigurnosti koja je uvedena još 1994. godine u Izvještaju o ljudskom razvoju UNDP-a. Naime, strah da bi ova ideja mogla izaći iz okvira državne jurisdikcije usporila je implementaciju programa, te su „rasprave o ljudskoj sigurnosti uglavnom bile ograničene na međunarodne ili vanjske političke arene, a ne kao okvir za domaće programe“ (Wall, Aulin i Vogelaar 2014: 9).

U navedenom kontekstu treba istaći kako sigurnost ljudi ipak ne isključuje državnu sigurnost, što znači da je pitanje sigurnosti ljudi neodvojivo od državne sigurnosti, ali nije isključivo njome zagarantovano. Činjenica je kako se značaj nacionalne sigurnosti ne smije zanemariti s obzirom da ona predstavlja zasigurno jednu od najvećih prijetnji koja može degradirati život ljudi, te urokovati nesagledive posljedice ne samo na kvalitet njihovog života nego i na sam život. “Ljudska i državna sigurnost se međusobno pojačavaju i zavise jedna od druge. Bez ljudske sigurnosti, državna sigurnost se ne može postići i obrnuto” (CHS 2003: 6). Osim toga, veliki značaj na sigurnost ljudi ima i neraskidivi lanac koji povezuje državni sistem sa političkim, ekonomskim, kulturnim i drugim faktorima jer nefunkcionalan državni sistem može ugroziti izgleda za stabilnost, te društveni i ekonomski napredak zemlje.

Upravo iz navedenih razloga sigurnost ljudi će se u nastavku rada razmatrati sa više aspekta interakcije između navedenih sistema i uloge koju imaju u oblikovanju života ljudi.

2.2. Upravljanje i sigurnost

Upravljanje sistemom sigurnosti kroz različite državne sektore neke zemlje, poput vojnog i policijskog, pravnog, ekonomskog ili zdravstvenog, te nevladinih organizacija i drugih civilnih organizacija predstavlja temelj ne samo za prevenciju od sukoba nego i za osiguravanje sigurnog i kvalitetnog života ljudi te zemlje. S aspekta nacionalne sigurnosti sve navedene institucije mogu dati doprinos u razvoju i implementaciji politike koja će osigurati kvalitetnije upravljanje raspoloživim resursima te pomoću pri njihovom usmjeravanju s ciljem jačanja institucionalnog okvira koji je ključni faktor sigurnosti.

Kao bitnu odrednicu državne sigurnosti Bajramović (2016: 111) navodi ljudske resurse, pri čemu izdvaja kako je za sigurnost savremene države neophodno osigurati sljedeće:

- „područja sigurnosti i upravljanja ljudskim resursima u savremenom kontekstu razvijena su na naučnim osnovama,
- teorije iz područja sigurnosti i područja upravljanja ljudskim resursima, kroz radove autora, ističu veliki značaj ljudi i onog što oni rade za uspjeh organizacije,
- postignuća upravljanja ljudskim resursima područja sigurnosti čine sastavni dio teorije upravljanja ljudskim resursima i primjenjuju se i u drugim područjima”.

Posmatrajući sigurnost ljudi na primjeru Bosne i Hercegovine zaključit ćemo da za vrijeme pisanja ovog rada veliki uticaj na podsticanje i razvoj nesigurnosti ima Rusko-Ukrajinski rat i njegove posljedice koje se se proširile daleko van granica zemalja koje učestvuju u sukobu. Osim velikog poskupljenja koje je uzrokovano nezadovoljavajućom ekonomskom infrastrukturom, koju pokreću nafta i električna energija, nezadovoljstvo je uzrokovano i postojećom političkom, postizbornom situacijom. Upravo na primjeru Općih izbora 2022. godine može se uočiti slabost postojećeg režima i sistema u kojem je, prema izvještajima medija i CIK-a, narušeno jedno od temeljnih prava čovjeka u pogledu demokratskih izbora. Osim toga, poštivanje ideologije na kojoj je utemeljen demokratski izbor vlasti, koja je za vrijeme pisanja ovog rada dovedena pod znak pitanja i svakodnevno može biti uzrokom građanskih nemira, još veći problem u našoj zemlji zasigurno predstavljaju i ekonomske poteškoće te prijetnje pandemijom.

Sve navedeno uzrokuje nesigurnost i poticajni je faktor konflikta, a globalizacija koja izbrisala geografske granice i učinila sve dijelove svijeta osjetljivim na krizne situacije nekih od većih

zemalja svijeta ne garantuje sigurnost čak ni državama koje direktno ne prolaze kroz navedenu krizu. Ovo podržavaju Battersby i Siracusa (2009: 24) naglašavajući kako „rizici po ljudsku sigurnost mogu se korisno smatrati „polimorfnim“ jer u bilo kojem trenutku ljudi i njihove zajednice mogu biti izloženi političkom nasilju ili ekološkim oskudicama, što pojedinačno može stvoriti mnoštvo budućih opasnosti: nestašicu hrane, ekonomske poteškoće, kriminal, bolesti i kršenje ljudskih prava“.

Iako međunarodne civilne organizacije imaju značajnu ulogu u osiguravanju sigurnosti ljudi tokom ratnih i drugih nasilnih sukoba jer „imaju kapacitet da pokrenu aktivnosti izgradnje mira čak i na vrhuncu sukoba“ (OECD/DAC 2001: 53) njihova uloga je jednako zahtjevna i značajna i u razdoblju mira s aspekta njegove održivosti. Važnost međusobne saradnje formalnih državnih institucija s drugim akterima istakao je i Kofi Annan, generalni sekretar UN-a, navodeći kako je „za mnoge ljude globalizacija počela da znači veću ranjivost na nepoznate i nepredvidive sile koje mogu dovesti do ekonomske nestabilnosti i društvene dislokacije, ponekad brzinom munje“ (Annan 2000: 10) zbog čega se „međunarodni javni domen mora dalje otvoriti za učešće mnogih aktera čiji je doprinos ključan za upravljanje putem globalizacije“ (Annan 2000:13).

Iako je „učinkovito upravljanje na nacionalnom nivou suštinski dodatak unapređenju ljudske sigurnosti“ (Battersby i Siracusa 2009: 32) sigurnost ljudi ne treba posmatrati samo kroz rješavanje postojećih rizika i djelovanje s ciljem rješavanja problema nesigurnosti kada problem već postoji nego i s aspekta preventivnog djelovanja kroz njihovu zaštitu i osnaživanje. Upravo zaštita ljudi i njihovo osnaživanje predstavljaju značajne aspekte ljudske sigurnosti koji su međusobno usko povezani i jednako značajni.

2.3. Osnaživanje ljudi

Osnaživanje se u vrijeme nastanka ovog pojma 1970-ih u Sjedinjenim Državama povezivao sa pokretom za građanska prava i za cilj je imao borbu protiv nejednakosti, diskriminacije, siromaštva i socijalne isključenosti. Ipak, iako je suština osnaživanja ostala dosta bliska početnom kontekstu, sam termin se danas koristi još i kako bi se predstavio proces uspostavljanja samokontrole i autonomije kroz sticanje moći. Ova moć predstavlja javnu ili privatnu moć pri čemu se „javno

područje moći odnosi na vidljivo lice moći jer utiče na žene i muškarce u njihovim poslovima, javnom životu, zakonskim pravima“, dok se privatno „odnosi na odnose i uloge u porodici, među prijateljima, seksualna partnerstva, brak itd.“ (VeneKlasen i Miller 2002: 40).

Neki od primjera definicija koji se odnose na termin osnaživanja koje su naveli Jupp, Ibn Ali i Barahona (2010: 29) su sljedeći:

- “Osnaživanje uključuje izazivanje oblika ugnjetavanja koji prisiljavaju milione ljudi da igraju ulogu u svom društvu pod uslovima koji su nepravedni ili na način koji im negira ljudska prava (Oxfam, 1995);
- Proces kroz koji oni koji su trenutno u nepovoljnom položaju ostvaruju jednaka prava, resurse i moć (Mayoux, 2008);
- Proširenje imovine i sposobnosti siromašnih ljudi da učestvuju, pregovaraju sa, utiču, kontrolišu i drže odgovornim institucije koje utiču na njihove živote. Izvornik Svjetske banke o osnaživanju (2002)”.

Zajedničko u svim navedenim definicijama je da osnaživanje predstavlja proces koji za konačan cilj ima osposobljavanje osobe da poboljša vlastiti položaj u društvu kroz ostvarivanje osnovnih ljudskih prava. Na ovaj način osoba nije u potpunoj zavisnosti od institucija nego se razvija kako bi samostalno mogla djelovati u smjeru ostvarivanja svojih prava i osiguravanju vlastite sigurnosti. Danas postoji veliki broj civilnih društava, pokreta, institucija i programa koji su usmjereni upravo na osnaživanje ljudi u zajednici

Kako bi se osigurala zaštita sigurnosti ljudi neophodno je prvenstveno identifikovati događaje koji bi mogli negativno uticati na njihovu sigurnost, a zatim istražiti na koji način je potrebno i moguće provesti pripremu za te događaje. Iz ovog razloga upravo zaštita predstavlja prvi korak koji vodi ka ljudskoj sigurnosti. Iako je neke od događaja nemoguće unaprijed predvidjeti ili je bar nemoguće predvidjeti veličinu rizika koji sa sobom nose, činjenica je da se veliki broj prijetnji može predvidjeti na vrijeme. Osim toga, uzimajući u obzir ponavljajući ciklus pojedinih rizičnih događaja, čak i ukoliko ih nije bilo moguće vremenski predvidjeti, omogućava pravovremeno planiranje načina suočavanja s rizikom.

Za razliku od direktnih rizika po ljudsku sigurnost poput ratnih zločina ili diskriminacije manjina koja je sveprisutna u gotovo svim sferama društva, postoje i indirektni rizici koji su uglavnom posljedica nezadovoljavajućeg upravljanja institucijama i raspoloživim državnim resursima. Kao

primjer možemo navesti kriminal, loš pravosudni i kazneni sistem ili korupciju u institucijama od značaja za upravljanje državnim resursima. U ovom kontekstu treba istaći da nekvalitetan stručni tim koji polaže pravo na usmjeravanje finansijskih ulaganja može biti jednako opasan po sigurnost ljudi kao i kriminal zasnovan na neovlaštenom prisvajanju resursa s ciljem pribavljanja koristi.

Kako je ljudska sigurnost utemeljena na odnosu države i njenih državljana Wall, Aulin i Vogelaar (2014: 11) ističu „jednaku važnost strategija zaštite od vrha prema dolje institucionalnih i upravljačkih struktura, kao i strategija osnaživanja koje se grade na kapacitetima pogođenih zajednica da se nose sa prijetnjama i odgovore na njih“.

Uzimajući u obzir prethodno navedeno zaključujemo da odgovornost ljudske zaštite ne zavisi samo od državnih strategija nego i od odgovora ljudi na te strategije. Osobe koje su uključeni u rad države i zajednice spremni su na razvijaju vlastiti, ali i potencijal zajednice u kojoj žive te stvaraju nove mogućnosti i ideje za rješavanje problema na lokalnom nivou. Istina je da država ima značajnu ulogu u njihovom osnaživanju osiguravajući mogućnosti za samostalno djelovanje ljudi, te pružajući im podršku kroz osiguravanje obrazovanja i osiguravanjem dostupnosti informacija, ali ipak dosta toga zavisi i od samog čovjeka i njegove želje da se konstruktivno uključi u svakodnevne probleme.

Dakle možemo zaključiti da država ima primarnu ulogu u osnaživanju i osiguravanju zaštite i sigurnosti ljudi kroz osiguranje obrazovanja i sloboda (sloboda protoka informacija, sloboda govora, sloboda medija, ...), dok međunarodne i regionalne organizacije, kao i organizacije civilnog društva imaju sekundarnu, ali jednako važnu ulogu u zaštiti ljudi od eventualnih prijetnji. Osim toga, osiguravanje ljudskih prava podrazumjeva i međunarodnu obavezu države, odnosno dužnost državnih organa da svakom pojedincu osigura puno uživanje prava što uključuje i dužnost sprečavanja, istrage i kažnjavanja svake povrede, donošenjem odgovarajućih zakona i reorganizacijom državnog aparata.

2.3.1. Humanitarno pravo

Zaštita humanitarnih prava ljudi dobila je na većem značaju tek u periodu nakon Drugog svjetskog rata kada se pažnja odgovornih institucija i šire javnosti usmjerila na prepoznavanje problematike

kršenja ljudskih prava i priznavanje njihovih normi. Iako su se humanitarna i ljudska prava počela naglo razvijati u ovom periodu, ona su utemeljena mnogo ranije, te je već „1474. godine, dvadeset i sedam sudija Svetog Rimskog Carstva sudilo je i osudilo Petera von Haganbacha za zločine koje su njegove trupe počinile nad civilima“ (Martin et al. 2006: 2).

Nedugo nakon što je navedena problematika dobila na značaju došlo je do značajnog porasta na polju priznavanja humanitarnih normi, ali i kreiranju mehanizama koji će se provoditi s ciljem njihove implementacije i zaštite kako humanitarnih normi tako i ljudskih prava. Počeci zaštitnih mehanizama mogu se uočiti u primjerima kao što je ukidanje ropstva i zabrana trgovine ljudima ili u javnoj osudi mučenja ratnih i političkih zarobljenika, kao i korištenju određenih sredstava poput bojnih i hemijskih otrova. Do danas je međunarodna zajednica uspjela izgraditi konsenzus o velikom broju standarda u oblastima ljudskih prava i humanitarnog prava, te danas, prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, uživanje prava i sloboda osigurano je za svakog pojedinca bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Crowe i Weston-Scheuber (2017: 24) smatraju kako član 38(1) Statuta Međunarodnog suda pravde (ICJ - *International Court of Justice*) treba predstavljati polazište za ispitivanje izvora međunarodnog prava jer se upravo ovim Statutom zahtjeva da navedeni sud pri donošenju odluka primjenjuje sljedeće „izvore međunarodnog prava:

- međunarodne konvencije;
- međunarodni običaj;
- „opći principi prava koje priznaju civilizirane nacije“;
- kao dopunski izvor, sudske odluke i 'učenja najkvalificiranijih publicista“ (Crowe i Weston-Scheuber 2013: 24).

S aspekta definisanja razvoja humanitarnih i ljudskih prava Martin i saradnici u publikaciji *Međunarodna ljudska prava i humanitarno pravo*¹ ističu kako su se ljudska prava razvila upravo iz humanitarnog prava koje je opet „snažno povezano s međunarodnim pravom koje reguliše opravdavanje ratova (jus ad bellum) i vođenje rata (jus in bello)“ (Martin i sar. 2006: 2). Također, u priručniku ICRC-a (2020: 4) se navodi kako je međunarodno humanitarno pravo „grana javnoga

---

¹ International Human Rights and Humanitarian Law

međunarodnog prava koja se sastoji od pravila koja u vrijeme oružanih sukoba zahtijevaju – iz humanitarnih razloga – zaštitu osoba koje ne sudjeluju ili su prestale izravno sudjelovati u neprijateljstvima te ograničavanje sredstava i metoda ratovanja”

Uzimajući ovo u obzir uviđamo kako ova dva prava čine neodvojivu cjelinu s obzirom da su ljudski interesi koje humanitarno pravo nastoji zaštititi slični interesima koje štiti zakon o ljudskim pravima. Ovo, naravno, ne uslovljava provođenje jednakih normativnih okvira navedenih sistema na temelju kojih se ostvaruje zaštita interesa pojedinca, jer zaštita koja se pruža nije u prirodi prava pojedinaca. Iako su svakom pojedincu zagantovana njegova prava i slobode treba istaći da postoje i zakoni koji ih uslovljavaju te je neophodno odvajanje standarda tretmana koji se nalaze u humanitarnom pravu od pojedinca.

U ovom slučaju možemo kao primjer uzeti ostvarivanje prava kada su u pitanju ratni zločinci i žrtve – civili. „Centralna doktrina međunarodnog humanitarnog prava koja se odnosi na civile je princip razlikovanja“ (Crowe i Weston-Scheuber 2013: 70) koji se odnosi na postavljanje ratnih granica prema kojima se ostvaruju ratni ciljevi. U ovom kontekstu naglasak se stavlja na nužnost razlikovanja vojnika koji učestvuju u ratnim aktivnostima od civila čiji životi i sigurnost ne smiju biti ugroženi.

2.4. Zaštita i spašavanje ljudi

Zaštita civila predstavlja temelje zaštite i spašavanja stanovništva pri čemu organizacije civilne zaštite čiji angažman ne prestaje izvršavanjem zadataka koji se odnose samo na zaštitu i spašavanje ljudi nego i na aktivnosti koje imaju za cilj otklanjanje ili ublažavanje posljedica različitih izvora koji mogu ugroziti život, zdravlje, prava ili slobodu pojedinca. Položaj civilne zaštite je pravno definisan i u međunarodnom humanitarnom pravu, a u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10) mjere i aktivnosti koje se ostvaruju putem civilne zaštite su:

- “otkrivanje, praćenje i sprječavanje opasnosti od prirodnih i drugih nesreća;
- obavještavanje stanovništva o opasnostima i davanje uputstava za zaštitu i spašavanje;
- obučavanje i osposobljavanje za zaštitu i spašavanje;

- organiziranje, opremanje, obučavanje i osposobljavanje civilne zaštite i uspostavljanje i održavanje drugih vidova zaštite i spašavanja;
- mobiliziranje i aktiviranje snaga i sredstava za zaštitu i spašavanje;
- otklanjanje posljedica prirodnih i drugih nesreća do osiguranja osnovnih uvjeta za život;
- nadzor nad provođenjem propisa o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća;
- pružanje pomoći Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, susjednim i drugim državama u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- traženje pomoći od Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i susjednih i drugih država u slučaju prirodne ili druge nesreće, u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju” (Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća 2010, član 5).

Bolesne osobe, kao i trudnice, djeca i nemoćne (starije) osobe treba da budu predmet posebne zaštite i poštovanja. Rad organizacija civilne zaštite, ali i humanitarnih organizacija poput Crvenog križa usmjeren je u velikoj mjeri upravo na zaštitu zdravlja. Volonteri Crvenog križa kroz organizovanje humanitarnih akcija prikupljanja (doniranja) krvi i osposobljavanje stanovništva kroz različite programe i vježbe za pružanje hitne pomoći, te aktivnosti koje se odnose na podsticanje svijesti javnosti kroz obilježavanje značajnih datuma u borbi protiv opasnih bolesti nastoje ukazati na važnost ljudskog zdravlja. Osim toga, posebnu pažnju navedene organizacije ukazuju starijim i nemoćnim kroz obilježavanje Međunarodnog dana starijih osoba, te organizuju veliki broj humanitarnih akcija s ciljem prikupljanja sredstava za pomoć ovoj kategoriji stanovništva. Također, nastoje kroz svoj rad ukazati i na odredbe i zakone koje prepoznaju specifične izazove i ranjivosti sa kojima se suočavaju žene, djeca i osobe koje žive na marginama ljudskog društva.

Činjenica je kako uprkos predviđanjima događaja koji mogu negativno djelovati na sigurnost ljudi, ali i njihovo osnaživanje, postoje situacije u kojima je ljudima neophodna pomoć kako bi izbjegli negativne posljedice novonastalih rizičnih situacija. Ovi događaji mogu biti uzrokovani različitim katastrofama poput onih na koje ljudi imaju direktan uticaj kao što su katastrofe uz upotrebu biološkog, hemijskog i radioaktivnog oružja ili ratna razaranja, ali i onih koji su nezavisni ili djelimično zavisni od njegovog djelovanja poput zemljotresa, uragana, požara, poplava, pandemija i sl. Prema navodima Humanitarna pomoć Evropske komisije (ECHO - *European Commission Humanitarian Aid*) svake godine, širom svijeta, više od 300 miliona ljudi pogođeno je prirodnim katastrofama.

Prema DFID (2006: 5) „katastrofe uglavnom imaju dva uzroka:

- stepen izloženosti ljudi, infrastrukture i ekonomskih aktivnosti fizičkom događaju ili opasnosti; i
- ranjivost onih koji su izloženi opasnosti ili šoku“.

Činjenica je da ista katastrofa sa aspekta njene pojavnosti, trajnosti i snage neće uticati jednako na svaku kategoriju ljudi. Osim prirodne, biološke ranjivosti pojedinih kategorija kao što su djeca, starije osobe ili invalidi veliku ulogu u smanjenju opasnosti od katastrofa ima i obučenost ljudi da se suoče sa posljedicama koje ona uzrokuje. U ovom kontekstu veliku ulogu ima osnaživanje, o kojem je bila riječ u prethodnom poglavlju, jer je ova kategorija ljudi osposobljena da reaguje i traga za alternativnim rješenjima u novonastalim situacijama. Osim toga, njihova obučenost o postojećim opasnostima i načinu na adekvatne pripreme i procedura istovremeno jača i lokalne zajednice doprinoseći minimiziranju negativnih posljedica katastrofa. Upravo iz ovog razloga obuka što većeg broja volontera koji za vrijeme vanrednih situacija mogu pružiti adekvatnu pomoć ugroženim ljudima ili čak djelovati s ciljem sprječavanja smatra se jednim od primarnih zadataka. Ipak, uprkos osnaživanju postoje situacije u kojima ljudi nemaju mogućnost smanjenja rizika od katastrofe. U takvoj situaciji veliki broj ljudi u Bosni i Hercegovini nalaze se i za vrijeme pisanja ovog rada na što ukazuje i Izvještaj istraživanja o emigraciji mladih iz BiH² prema kojem čak 24% mladih ljudi (18-19 godina) razmišlja o trajnom napuštanju BiH.

Kao posebnu kategoriju u ovom kontekstu DFID (2006: 5) ističe kategorije ljudi koji žive na rubu siromaštva zbog činjenice da su često „vrlo siromašni ti koji su primorani da žive u marginalnom, sklonom katastrofama lokacijama“, a osim toga oni su izloženi i „drugim faktorima kao što su „sukobi ili HIV i AIDS“, zbog čega je njihova ranjivost na opasnosti je mnogo veća. Ove, kao i druge ranjive kategorije koje „uključuju one s komplicirajućim faktorima ili okolnostima koje sprječavaju ljude da napreduju, da se pridržavaju medicinskih protokola ili da se brinu o sebi nakon liječenja, kao što su višestruke bolesti, zloupotreba droga ili alkohola, beskućništvo, ...“ (Hoffman 2009: 1509) je nerijetko potrebno spašavati.

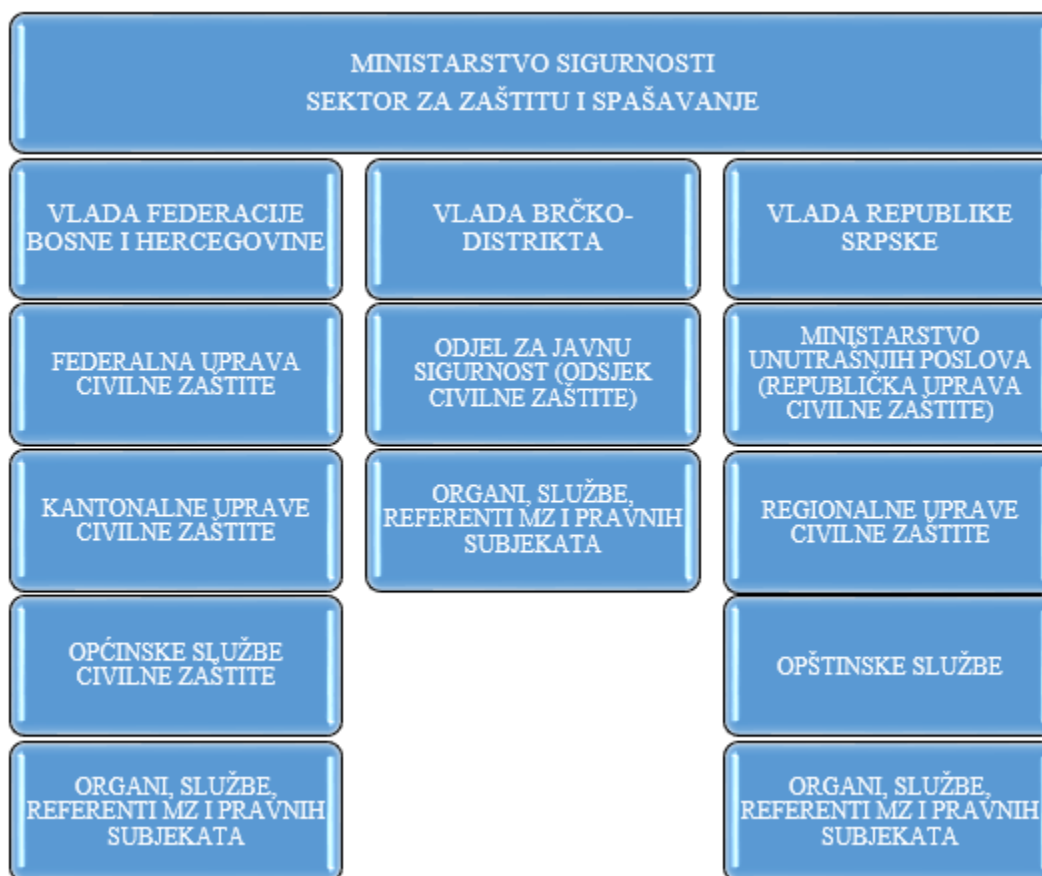
Inače, civilno krizno upravljanje, koje se odnosi na zaštitu i spašavanje civilnog stanovništva u slučaju krize, podrazumijeva intervenciju u slučaju krize koja ne uključuje vojno osoblje s ciljem da se pravovremenom intervencijom spriječi eskalacija krize koja je nastala kao posljedica

---

² <https://www.promente.org/index.php/bs/vijesti/547-izvjestaj-istrazivanja-o-emigraciji-mladih-iz-bih-2>

konflikta ili ekološke katastrofe, a ugrožava civilno stanovništvo na nekom području (Šegvić i sar. 2011: 256). Isti autori ističu kako precizna definicija termina civilno upravljanje još uvijek ne postoji pri čemu smatraju kako je to zbog „s jedne strane, nepreciznog utvrđivanja opsega aktivnosti, koje se izvode u okviru pojmova civilno održavanje mira (civilian peacekeeping) i civilne izgradnje mira (civilian peacebuilding), i s druge strane, institucionalne podjele instrumenata civilnog kriznog upravljanja i nadležnosti, koje među sobom dijele Vijeće EU i Europska komisija” (Šegvić i sar. 2011: 256).

Civilna zaštita stanovništva u Bosni i Hercegovini kroz sistem upravljanja realizuje se u nadležnosti organa izvršne vlasti, entiteta FBiH i RS, te distrikata Brčko pri čemu je Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, 05/03 i 42/03) u okviru Ministarstva sigurnosti BiH formiran Odsjek civilne zaštite koji je naknadno preimenovan u Sektor zaštite i spašavanja.

Slika 1. Upravljenje zaštitom i spašavanjem u Bosni i Hercegovini (Izvor: Autor)

U Bosni i Hercegovini je definisan veći broj zakona kojim je uređen sistem zaštite i spašavanja pri čemu je na razini BiH donesen Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH (Službeni glasnik BiH, 50/08), dok su na razini entiteta doneseni zakoni i propisi kojima se definišu aktivnosti i mjere zaštite i spašavanja poput Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", 39/03, 22/06 i 43/10) ili Zakona o zaštiti od požara u FBiH ili RS-u.

Također, zakoni o zaštiti i spašavanju se u FBiH donose i na kantonalnom nivou kao i na razini općina. Sve navedeno jasno govori o složenosti sistema zaštite i spašavanja u BiH zbog čega on dosta često gubi na efikasnosti u stvarnim rizičnim situacijama koje nastaju kao posljedica krize, iako su razlike između operativnih sistema FBiH, RS-a i Brčko-Distrikta minorne. Razlog za neblagovremen i nerijetko nekvalitetan odgovor na rizične situacije uzrokovane krizama je djelimično i činjenica da Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH osigurava koordinaciju ali ne i brzinu i efikasnost odgovora na krizu s obzirom da koordinaciono tijelo nema nadležnosti štaba civilne zaštite za rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja. Inače, Federalni štab civilne zaštite se, kako navodi Huseinbašić (2004: 53) „aktivira po potrebi, nakon što Vlada Federacije BiH proglasi stanje prirodne ili druge nesreće, u neposrednoj ratnoj opasnosti i ratu”.

2.4.1. Upravljanje rizikom

S aspekta prevencije katastrofa i zaštite ranjivih kategorija ljudi veliki broj državnih, lokalnih, ali i privatnih subjekata ulaže značajna sredstva i napore u inicijative koje su usmjerene na povećanje spremnosti stanovništva za katastrofe. Veliku ulogu u prevenciji imaju i brojna civilna, nevladina i humanitarna udruženja koja razvijaju planove i strategije za pomoć ugroženim kategorijama za vrijeme katastrofe osiguravajući im smještaj, hranu i sl. Cilj svih navedenih subjekata je osigurati jednake uslove pod kojima će svaki čovjek imati jednake šanse da se izbori sa situacijom u kojoj se nalazi jer se život svake osobe smatra jednako vrijednim bez obzira na kategoriju kojoj pripada.

U kontekstu pružanja jednakih uslova za svakog čovjeka Hoffman (2009) ističe i pitanje moralnih dilema odnosno etička pitanja po kojima je često nemoguće osigurati jednake šanse za sve ljude u

stanju potrebe naglašavajući kako „jednake šanse i najbolji ishod za najmanje imućne čine tri različita pristupa distributivnoj pravdi“ naglašavajući kako „jedinstven odgovor na pitanje kako bi planeri za hitne slučajeve i osobe koje reaguju trebale dati prioritet potrebama različitih populacija i kome treba dodijeliti resurse suočeni s oskudicom,, (Hoffman 2009: 1513). Iako je navedena dilema dosta interesantna za detaljnije razmatranje, s obzirom da je veoma često etika u sukobu pri analizi najboljeg mogućeg pristupa situaciji u stvarnom životu, kako se tema rada ne odnosi na moralne i etičke dileme one se neće detaljnije razmatrati u ovom radu.

Značaj upravljanja rizicima i prevencije u vanrednim situacijama govori dosta i činjenica kako se ova kategorija zaštite ljudi od rizika u situacijama izazvanim katastrofama izdvaja iz okvira civilne zaštite pri čemu se unapređuje i „naučno znanje o svim, različitim fazama integrisanog upravljanja rizicima od katastrofe, kao što su ublaženje, priprema, odgovor i oporavka od katastrofe“ (Cvetković 2020: 3). Uostalom, ljudi su još od najranijih vremena nastojali predvidjeti rizike koji bi mogli ugroziti njihove živote ili im nanijeti materijalnu i finansijsku štetu kroz uništenje usjeva što je u najranijim društvima, koja su živjela samo od onoga što proizvedu, zasigurno predstavljalo katastrofu.

Kako se ljudsko društvo razvijalo kroz industrijalizaciju pojedincima su se pridružile i različite organizacije s ciljem da iznađu načine da razumiju i predvide rizike povezane s prirodnim katastrofama, te razviju strategije upravljanja rizikom. Ove strategije podrazumijevaju tehnike koje se koriste za sprječavanje ili bar smanjenje gubitaka kako imovine tako i života ljudi uopće, a zasnivaju se na politikama i procedurama koje su primjenjive u određenim rizičnim situacijama.

U navedenom kontekstu treba naglasiti kako se upravljanje rizikom ne odnosi samo na spašavanje života u smislu sprječavanja smrtnosti u situacijama izazvanim katastrofom nego i egzistencije koja će uticati na način života nakon preživljene katastrofe. Tako Stijn (1993: 1) definiše upravljanje rizik kao „upravljanje imovinom i obavezama kako bi se minimizirale negativne promjene u budućim novčanim tokovima od vanjskih šokova... To je oblik osiguranja koji unosi izvjesnost u stvari kao što su platni bilans i zarada od izvoza“. Isti autor dodaje da „za zemlje u razvoju, upravljanje rizikom kvantificira osjetljivost učinka na promjene cijena i predlaže odgovarajuće mjere zaštite kako bi se promijenio nivo osjetljivosti“ (Stijn 1993: 17).

Dakle zaštita, osnaživanje i spašavanje ljudi temelji se na osiguravanju uslova života čovjeka koji je u mogućnosti živjeti dostojanstveno, uživajući prava i slobode uz osjećaj sigurnosti nenarušen kriznim situacijama koje mogu ugroziti ma koje od njegovih prava i sloboda. Situacija u kojoj se

nalaze ljudi u Bosni i Hercegovini za vrijeme pisanja ovog rada je školski primjer nesigurnosti u kojem možemo uočiti ne samo ekonomsku krizu uzrokovanu inflacijom nego je obilježena i zdravstvenom i ekonomskom krizom uzrokovanom pandemijom COVID-19, kao i agresijom Rusije na Ukrajinu, ali i građanskim nezadovoljstvom političkom situacijom na što ukazuju protekli opći izbori. Ta nesigurnost može se velikim dijelom tumačiti lošom politikom države i nezadovoljavajućim radom kriznog menadžmenta, kao i nedovoljno strateški osiguranim mjerama zaštite ljudi koji u njoj žive.

Na sve navedeno ukazuje i Izvještaj istraživanja o emigraciji mladih iz BiH³ u kojem se navodi:

... mladi u BiH suočavaju s nezadovoljavajućim standardom i kvalitetom života koji je rezultat nepovoljnih društveno-ekonomskih uslova, visoke stope nezaposlenosti mladih, nedovoljne dostupnosti i/ili pristupačnosti kvalitetnim javnim uslugama, nepodržavajućeg okruženja, kao i nedostatka mogućnosti za lični i profesionalni razvoj. Istovremeno, nivo povjerenja mladih u javne institucije u BiH je prilično nizak što se može objasniti visokim novoom uočene korupcije i lošeg upravljanja u javnom sektoru. Odnosno, više od 70% mladih vjeruje da je BiH društvo sistemski korumpirano.

Navedeno potvrđuje i istraživanje koje su proveli Domazet i saradnici 2020-e godine, a u kojem se navodi:

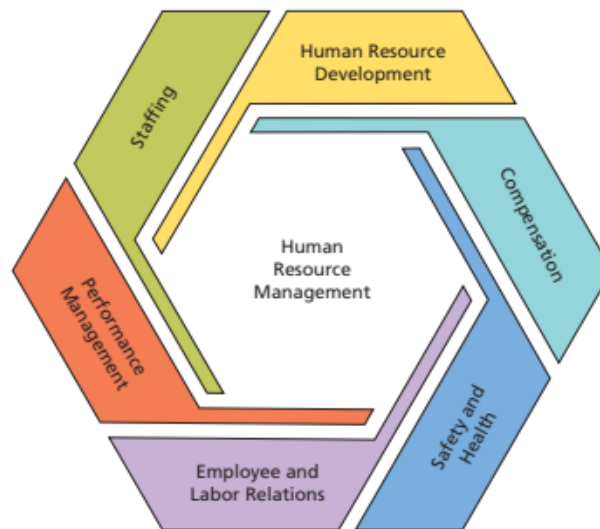
Aktualna BH emigracija obuhvata najproduktivniji dio populacije (u najboljim godinama i s najboljim kvalifikacijama), koji uključuje cijele porodice. Motivi emigriranja glede BiH vezani su za: (i) ekonomske i socijalne faktore istiskivanja (push faktori) iz BiH, te (ii) ekonomske i socijalne faktore privlačenja zemalja prijema (pull faktori). Motivi su vezani za razlike u visini plaće,⁴ kvalitet života i prilika za osobni razvoj i razvoj porodice (Domazet i sar. 2020: 12).

2.4.2. Upravljanje ljudskim resursima

---

³ <https://www.promente.org/index.php/bs/vijesti/547-izvjestaj-istrazivanja-o-emigraciji-mladih-iz-bih-2>

Kako bi se postigli određeni organizacijski ciljevi neophodno je da menadžment odnosno osoba odgovorna za organizaciju uspostavi kvalitetnu organizaciju raspoloživih ljudskih resursa pod utjecajem različitih pritisaka iz okruženja koji uslovljavaju promjene. Upravo ove promjene imaju značajan i kontinuiran uticaj na način na koji neke organizacija upravlja svojim ljudskim resursima vodeći računa o njihovim sposobnostima i mogućnostima da odgovore na konkretne zahtjeve. Mondy i Martocchio (2016: 25) ističu kako je za efikasno upravljanjem ljudskim resursima značajno šest međusobno povezanih oblasti i to „zapošljavanje, razvoj ljudskih resursa, upravljanje učinkom, kompenzacija, bezbjednost i zdravlje, i odnosi zaposlenih i radnih odnosa“.

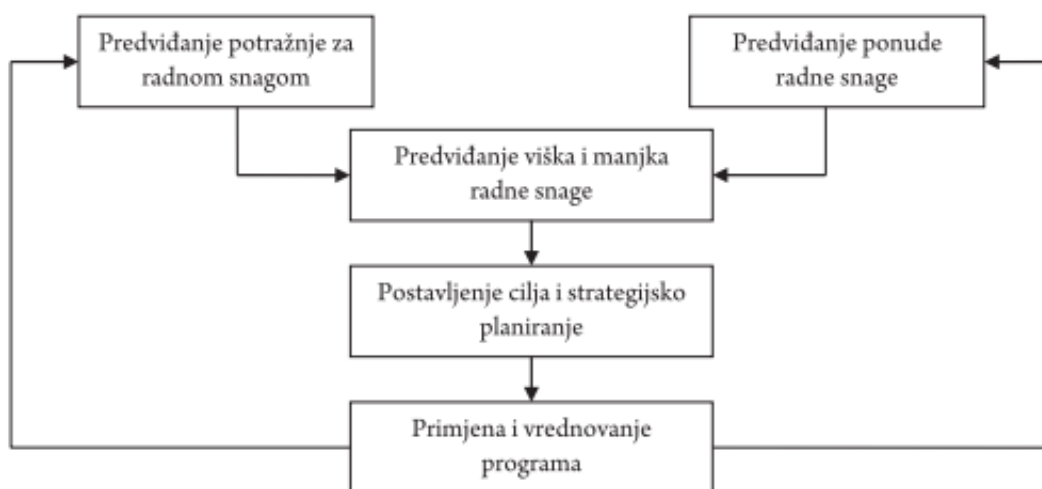

Slika 2. Funkcije upravljanja ljudskim resursima (Izvor: Mondy i Martocchio 2016: 26)

S aspekta Crvenog križa gdje se angažman zasniva na dobrovoljnom radu za koji se ne prima novčana naknada, a zahtjevi koje pojedinci trebaju ispunjavati iziskuju specifične sposobnosti upravljanje ljudskim resursima predstavlja poseban izazov. Ovaj izazov proizilazi iz činjenice da je izuzetno teško privući i zadržati ljude potrebnog kvantiteta i kvaliteta koji su sposobni da odgovore na izazove u kriznim situacijama. Ipak, za postojeće kadrove kvalitetna organizacija rada na način identifikacije specifičnih sposobnosti i prikladna motivacija te jasno postavljanje ciljeva uz prepoznavanje i podsticanje samoinicijativnog djelovanja svakog pojedinca moguće je uticati na povećanje produktivnosti.

Dujović (2006: 35) ističe principe koje je u svojoj teoriji naveo Fayol, a koji podrazumijevaju podjelu rada, vlast, disciplinu, jedinstvo komandovanja, jedinstvo rukovođenja, potčinjavanje pojedinačnih interesa zajedničkim, nagrađivanje, centralizaciju, skalarni lanac-linija vlasti, red,

jednakost, stabilnost položaja ličnog svojstva, inicijativu i kooperativni duh. Ipak, ovdje je potrebno naglasiti kako se navedeni principi trebaju posmatrati kroz prizmu integrativne veze između strateškog poslovnog planiranja i strateškog upravljanja ljudskim resursima pri čemu učinak i produktivnost pojedinca određuje i potreban broj ljudi neophodan za postizanje strateških ciljeva. Također, planiranje koje nastaje kao rezultat racionalnog razmatranja različitih pitanja koja utiču na budući učinak organizacije direktno utiču i na planiranje radne snage koja će biti potrebna kako bi se provele potrebne akcije s ciljem ostvarenja maksimalnog učinka. Shema procesa planiranja ljudskih resursa na način da se izvrši usklađivanje znanja i vještina sa ciljevima organizacije na način da se usklade potražnja i ponuda radne snage data je na sljedećoj slici.

Slika 3. Proces planiranja ljudskih resursa (Bajramović, 2016: 49)

U navedenom kontekstu planiranja radne snage treba istaći kako zahtjeve koje je neophodno uzeti u obzir, a koji prema Smithu (1980: 7) podrazumjevaju:

- rad prema zahtjevu koji uključuje analiziranje, pregled i pokušaj predviđanja broja ljudi koji predstavljaju radnu snagu koja je potrebna da organizacija postigne svoje ciljeve;
- rad zasnovan na snabdijevanju koji se sastoji u nastojanju predviđanja radnje koja će biti neophodna kako bi se osiguralo da je potrebna radna snaga dostupna kada je to potrebno;
- dizajniranje interakcije između potražnje i ponude, tako da se korištenjem raspoloživih vještina realizuje najbolja moguću prednost uzimajući u obzir legitimne aspiracije pojedinca.

Kako bi se za određeni posao izabrale najproduktivnije osobe čiji će rad rezultirati najboljim rezultatima neophodno je najprije analizirati zadatke koje je potrebno obaviti. Značaj usklađivanja

zahtjeva određenog zadatka sa znanjem i vještinama pojedinca „utiče na gotovo svaki aspekt upravljanja ljudskim resursima, uključujući planiranje, zapošljavanje i selekciju“ (Mondy i Martocchio 2016: 26), a sam proces ove analize odvija se u tri koraka koji prema Bajramoviću (2016: 45) uključuju: određivanje poslova koji se trebaju analizirati, prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih informacija i podataka o poslu, te kreiranje dva ključna dokumenta: opis posla i specifikacija posla. Isti autor naglašava kako se metode prikupljanja podataka za ovu analizu mogu podijeliti na sljedeće grupe:

- “metoda neposrednog posmatranja,
- metoda intervjua i
- metoda upitnika”(Bajramović 2016: 45).

Kada se radi o upravljanju ljudskim resursima koji se, poput onih u Crvenom križu i drugim humanitarnim organizacijama, zasnivaju na dobrovoljnom radu, te koji nemaju finansijsku dobit kao pokazatelj uspjeha poslovanja, onda se mjerljivost uspjeha temelji na postizanju rezultata koji nisu mjerljivi novcem. Također, u ovim organizacijama najvrijedniji resurs predstavljaju upravo ljudi, a planovi i politike ljudstva služe kao pokretači operacija pri čemu se analiza poslova (zadataka) koristi za praćenje napretka operacija i za podizanje svijesti o problemima kako nastaju.

Osim toga teorijska ideja ravnoteže potražnje i ponude je kod ovih organizacija neprimjenjiva jer postoje situacije u kojima samo nekolicina ljudi može završiti sve potrebne zadatke, dok u kriznim situacijama isti broj ljudi može biti minoran u odnosu na zahtjeve i ciljeve koji se nastoje postići. Iz ovog razloga organizacije čiji se rad temelji na humanitarnim vrijednostima zaštite i spašavanja ljudskih života neophodno je neprestalno podsticati regrutaciju novih ljudi koji će u slučaju rizičnih situacija biti spremni da se uključe u izvršavanje dodijeljenih im zadataka s ciljem sprječavanja ili smanjanja rizika.

„Regrutovanje predstavlja proces od vitalnog značaja za određivanje koji će zaposleni biti u mogućnosti da najviše doprinesu u ostvarivanju ciljeva organizacije” (Orlitzky 2007 prema Bajramović 2016: 52) i izuzetno je važno posebno za organizacije koje se bave humanitarnim radom. Ova važnost proizilazi iz da neke, slabije razvijene zemlje ne ulažu dovoljno u spremnost za katastrofe i obično se u slučaju katastrofe nađu u situacijama koje prevazilaze kapacitete nacionalnih vlasti, najčešće se mobilišu humanitarne organizacije kao pomoć u odgovoru na krizu.

3. PRINCIPI I HUMANITARNI RAD CRVENOG KRSTA/KRIŽA (ICRC)

Crveni krst predstavlja jedan dio međunarodnog pokreta Crvenog krsta/križa i Crvenog polumjeseca koji uključuje njihove odbore, federaciju društava i nacionalna društva, a misija navedenog pokreta je da sprječava ili bar olakšava situacije u kojima su ugroženi ljudsko zdravlje i život te nastoji doprinijeti zaštiti ljudskih prava i poštivanju svakog ljudskog bića ma gdje se ono nalazilo, kao i podsticati humanitarni rad i djelovati na unapređenju zdravlja i socijalne zaštite. Osim toga ovaj pokret nastoji proširiti ulogu države u humanitarnim aktivnostima promovišući ideju da kooperativni odnosi između države i privatnih aktera grade kvalitetnije pristupe u rješavanju društvenih problema.

3.1. Internacionalni komitet Crvenog krsta/križa (ICRC)

ICRC predstavlja nezavisnu i istovremeno neutralnu organizaciju koja ulaže sredstva i napore kako bi osigurala humanitarnu zaštitu žrtvama ratnih sukoba li drugim vanredne situacije koje uključuju široko rasprostranjeno nasilje te mogu poremetiti zdravstvenu zaštitu na različite načine. Osim toga ova organizacija promoviše poštovanje međunarodnog humanitarnog prava i njegovu primjenu u nacionalnom pravu pri čemu navodi i mnoge oblike nesigurnosti zdravstvene zaštite kao jedno od najozbiljnijih i najraširenijih humanitarnih pitanja današnjice.

„Rad ICRC-a zasniva se na Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, njihovim Dodatnim protokolima, statutima Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca i rezolucijama Međunarodnih konferencija Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca“ (ICRC). Na službenoj stranici ICRC-a navedeno je još i to da je Međunarodni komitet Crvenog krsta/križa „nepriistrasna, neutralna i nezavisna organizacija čija je isključivo humanitarna misija zaštita života i dostojanstva

žrtava oružanih sukoba i drugih situacija nasilja i pružanje pomoći“ (ICRC) pri čemu njihove aktivnosti uključuju⁴:

- rješavanje problema seksualnog nasilja koje se često koristi kao taktičko ili strateško sredstvo za nadvladavanje i slabljenje protivnika;
- izgradnju poštovanja zakona što podrazumijeva podsjećanje prvenstveno vlasti na zakonske obaveze prema međunarodnom humanitarnom pravu i međunarodnom pravu ljudskih prava;
- saradnju sa nacionalnim društvima poput Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca, ali i Međunarodnom federacijom;
- ekonomsku sigurnost koja podrazumijeva sposobnost pojedinaca, domaćinstava ili zajednica da održivo i dostojanstveno pokriju svoje osnovne potrebe uključujući i povezane troškove života poput obrazovanja, zdravstvene zaštite i sl.;
- promociju i podršku forenzičkim radnjama koje uključuje osiguravanje pravilnog upravljanja i identifikacije mrtvih i pomoć u sprečavanju i rješavanju tragedije ljudi za koje se ne zna zbog oružanih sukoba i drugih situacija oružanog nasilja, katastrofa i migracija;
- zaštitu zdravlja kroz osiguravanje zdravstvene zaštite koja ispunjava univerzalno priznate standarde;
- akcije koje uključuju uklanjanje mina i drugih neaktiviranih eksplozivnih sredstava zaostalih nakon ratnih sukoba s naglaskom na kontaminaciju koja ljudima uskraćuje vodu, ogrevno drvo, poljoprivredno zemljište, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, te otežava humanitarni rad;
- uspostavljanje porodičnih veza koje se raskidaju uslijed oružanih sukoba i drugih situacija nasilja, prirodnih katastrofa ili migracija;
- očuvanje vode i staništa kroz obezbjeđivanje vode u zonama sukoba i stvaranje ili održavanje održivog životnog okruženja smanjujući smrt i patnju zbog oštećenja infrastrukture ili poremećaja u vodosnabdijevanju.

Tokom mnogih godina svog humanitarnog rada ova organizacija nastojala je i uspijevala da bude nezavisna od vlada i međuvladinih organizacija, te istovremeno neutralana na način da nefavorizuje nijednu stranu u sukobu i nepristrasna tako da tretira ljudske patnje na sličan način bez obzira na porijeklo. Iako je ICRC nastoji da kroz nezavisan rad saraduje sa vladama kako bi se postiglo

---

⁴ <https://www.icrc.org/en>

poboljšanje stanja ljudi u ratu i drugim sukobima nerijetko je doživljavao i napade o saradnji sa vladama s ciljem dehumanizacije sukoba. Ovo ističe i Forsythe (2005: 158) ističući kako je „od samog početka, pristup ICRC-a zaštiti žrtava rata ostavljao sebe otvorenim za optužbe da je bio u krevetu s vladama i njihovim ratobornim kreatorima politike. Osnovni i uporni napad 's lijeva' bio je da je MKCK radio s vladama kako bi rat učinio prihvatljivim tako što bi ga učinio manje nehumanim“.

Razlozi za ove vrste napada temelje se upravo na nerazumijevanju politike nepristrasnosti ICRC-a zbog koje nakon ratnih dešavanja humanitarnu pomoć ne uskraćuju niti jednoj od zaraćenih strana. Kao primjer možemo navesti primjer brige o njemačkim civilima nakon holokausta. Naime, kako navodi Steinacher (2017: 202) „ICRC uložio je posebne napore pomaganju etničkim Nijemcima, protjeranim iz istočnoevropskih zemalja koje su dugo patile od nacističke ratne mašinerije. To su bili upečatljivi, čak i rizični izbori ICRC-a. Komunističke zemlje oštro su kritizirale podršku i zaštitu ICRC-a za Nijemce i druge bivše neprijateljske državljane jer su stali na stranu 'fašističkih ljudi““. Ova pomoć je u to vrijeme možda predstavljala šok za sve one koji su osjetili negativne posljedice njemačkih vojnih akcija, te se njihov otpor može donekle i opravdati, a zasigurno je predstavljao i jedan od razloga da se 1977. godine dopunskim protokolima osigura „pravna zaštita osobama koje direktno ne učestvuju ili više ne učestvuju u neprijateljstvima (ranjenici, bolesnici i brodolomci, osobe lišene slobode uslijed oružanog sukoba, te civili)“ (Henckaerts 2005: 176).

Iako je ICRC započeo svoje djelovanje kao malo, privatno udruženje tokom godina rada stekao je zavidnu međunarodnu reputaciju. Ovu reputaciju ICRC je stekao kroz veliki broj provedenih aktivnosti tokom ratova koji su obilježili XX stoljeće, a osvojio je i dvije Nobelove nagrade za mir. Iako ICRC predstavlja neutralnu organizaciju koja je nepristrasna zbog čega ni u kojem slučaju ne favorizuje bilo koju stranu u sukobima osvajanje Nobelove nagrade za mir je pomalo ironično iako bi bilo neopravdano reći kako je nezasluženo.

3.2. Zvanični principi Crvenog krsta/križa

ICRC je djelovao dugo vremena s ciljem pružanja pomoći pojedincima u kriznim situacijama, ali je ovo djelovanje realizovano bez zvaničnih principa, a tri temeljna principa, kako je navedeno u o

ponovnoj procjeni uloge Crvenog krsta/križa (V), podržana su tek u Varšavi 1977-e godine na Prvom evropskom seminaru o širenju Ženevskih konvencija. Ovi principi zasnivaju se na sljedećem:

- „Iako je širenje znanja o međunarodnom humanitarnom pravu odgovornost vlada, ono bi trebalo da bude direktna briga Crvenog krsta uopšte, a posebno svakog nacionalnog društva u svojoj zemlji;
- Širenje ideala Crvenog krsta ne smije biti ograničeno na Ženevske konvencije, već bi trebalo pokrivati principe Crvenog krsta i biti uključeno u koncept odbora o odgovornosti čovjeka prema čovjeku;
- Širenje se ne može odvojiti od propagiranja duha mira od strane svih članova porodice Crvenog krsta. Širenje nikada ne bi trebalo učiniti da se rat čini "prihvatljivim" (ICRC 1978: 319).

Forsythe (2005: 161) navodi sedam „zvaničnih principa Crvenog krsta koji bi trebalo da vode aktivnosti Pokreta (humanost, nepristrasnost, neutralnost, nezavisnost, jedinstvo, univerzalizam, volonterizam)“ pri čemu ističe da su „nepristrasnost, neutralnost i nezavisnost suštinska sredstva za centralni cilj humanitarne zaštite ICRC-a“. Navedenih sedam principa navode se i na službenoj stranici ICRC-a pri čemu je naglašeno kako oni predstavljaju „srž pristupa pomoći ljudima kojima je potrebna pomoć tokom oružanih sukoba, prirodnih katastrofa i drugih vanrednih situacija“ (ICRC).

3.3. Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine

Crveni krst/križ je od strane Bosne i Hercegovine priznat kao samostalna humanitarna organizacija još od 08.04.1992. godine kada je Bosna i Hercegovina priznata kao nezavisna i suverena država, ali kako je u periodu rata u BiH bilo onemogućeno njegovo jedinstveno djelovanje na području cijele teritorije došlo je i do formiranja Crvenog krsta Republike Srpske i Crvenog križa Hrvatske zajednice Herceg-Bosne. Ovako podijeljena organizacija Crvenog krsta/križa BiH djelovala je sve do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, a danas na teritoriji BiH ima 10 kantonalnih, 5 gradskih i čak 74 općinske organizacije (CK FBiH).

Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine predstavlja dobrovoljnu, humanitarnu organizaciju građana Bosne i Hercegovine. Ova organizacija je prema članu 2 Zakona o Društvu Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine (2004: 1):

priznata i ovlaštena da, na osnovu Ženevskih konvencija (I. - IV.) od 12. augusta 1949. godine i njenih Dopunskih protokola I. i II. od 10. jula 1977. ..., u miru i za vrijeme elementarnih i drugih nepogoda, vanrednih stanja, u skladu s načelima humanosti, nepristrasnosti, neutralnosti, nezavisnosti, dobrovoljnosti, jedinstva i univerzalnosti, ostvaruje određene humanitarne ciljeve, zadatke i javna ovlaštenja u oblasti zdravstva, socijalne zaštite, obuke, Službe traženja i pružanja pomoći medicinskim službama oružanih snaga u vrijeme oružanog sukoba.

Ovo društvo djeluje u BiH nudeći različite vrste pomoći u saradnji sa vladom BiH, kao i IOM-om, UNHCR-om, ali i drugim akterima. Inače, izgradnja civilnog društva danas predstavlja centralni element provođenja programa demokratizacije u Bosni i Hercegovini. Organizacija Društva Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine je jedina organizacija koja djeluje prema uređenim zakonima i statutima na području cijele teritorije BiH pri čemu njegove organizacije uključuju Crveni križ Federacije BiH i Crveni krst Republike Srpske kao i njihove organizacije.

Prema članu 6 Zakona o Društvu Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine neke od značajnijih djelatnosti ovog društva podrazumijevaju sljedeće:

- „predstavljanje i zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim asocijacijama Crvenog križa i pred drugim nacionalnim organizacijama;
- provođenje međunarodnih obaveza koje je preuzela BiH u oblastima kojima se bavi i za koje je nadležan Crveni križ;
- koordiniranje djelovanja struktura Crvenog križa u BiH;
- organiziranje Službe traženja;
- upravljanje imovinom i sredstvima Društva;
- učešće u organiziranju i pružanju socijalne pomoći i zdravstvene zaštite građanima u slučaju elementarnih nepogoda, epidemija i drugih većih nesreća;
- rad na zdravstveno - socijalnoj zaštiti i na zdravstvenom prosvjećivanju stanovništva i učešće u organiziranju raznih oblika međusobne pomoći građana u duhu humanizma i solidarnosti;

- učešće u organiziranju pomoći za žrtve elementarnih nepogoda i oružanih sukoba i raspoređivanje pomoći primljene od nacionalnih i međunarodnih društava;
- organiziranje prikupljanja pomoći u BiH i slanje u inozemstvo pomoći koju državni organi, preduzeća i drugi darodavci pružaju radi ublažavanja posljedica elementarnih nepogoda, epidemija i oružanih sukoba;
- saradnja sa zdravstvenom službom, sanitetskim službama oružanih snaga u BiH i civilnom zaštitom na zbrinjavanju povrijeđenih i oboljelih u slučaju oružanog sukoba, elementarnih i drugih nesreća;
- učešće u prihvatanju i smještaju evakuiranog stanovništva, izbjeglih i raseljenih lica i provođenje mjera koje mogu doprinijeti zbrinjavanju nastradalog i ugroženog stanovništva u slučaju prirodnih i drugih katastrofa;
- učešće u obuci stanovništva u pružanju prve medicinske pomoći;
- učešće u organiziranju akcija dobrovoljnog darivanja krvi i animiranju građanstva u ovoj oblasti;
- vršenje poslova koji proističu iz odredbi Ženevskih konvencija i drugih međunarodnih obaveza koje je ratificirala Bosna i Hercegovina u toj oblasti;
- obavljanje zadataka u pogledu Ċiseminacije međunarodnog humanitarnog prava i osnovnih principa Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, i drugih zadataka predviđenih zvaničnim dokumentima Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca;
- vršenje i drugih poslova koji su određeni zakonom, kao i poslova u vezi s tradicionalnim aktivnostima Crvenog križa“ (Zakon o Društvu Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine 2004: 2).

Na temelju djelatnosti koje su stavljene pod jurisdikciju Društva Crvenog krsta/križa u BiH jasno je da navedeno Društvo ima ovlaštenja za djelovanje u svim područjima koja uključuju humanitarne ciljeve uključujući i određene ovlasti koje se odnose na zdravstveni i obrazovni sistem. Zahvaljujući značajnim brojem volontera koji su uključeni u rad ovog Društva u proteklom periodu proveden je veliki broj aktivnosti koje su uz saradnju sa vladinim institucijama BiH, kao i nevladinim organizacijama, doprinijele kvalitetnijem odgovoru na mnogobrojne krize uzrokovane poplavama, požarima, pandemijom, migrantima i sl.

Humanitarna pomoć pokušava osigurati najbolje moguće rezultate za ljude pogođeni katastrofama i krizama, a ono što humanitarnu pomoć razlikuje od drugih oblika strane i razvojne pomoći ogleda se u:

- „predviđeno je da se njime upravljaju principima humanosti, neutralnosti, nepristrasnosti i nezavisnosti;
- ima za cilj da bude „kratkoročne” prirode i da obezbedi aktivnosti „neposredno nakon” katastrofe“ (Gedde 2015: 14).

U 90-im godinama u Bosni i Hercegovini dolazilo je do promjene režima koji se usmjeravao prema demokratiji. Upravo ova smjena režima i uspostavljanje nove političke vlasti kroz strukturu građanske države u BiH čak i danas predstavlja značajan politički problem jer predstavlja prijetnju nacionalističim idejama. Ova pojava nije karakteristična samo za BiH jer, kako navodi Egeland, „autoritarni režimi ustupaju mjesto više demokratskim snagama i jača međunarodna saradnja, ali se u isto vrijeme ovim pozitivnim trendovima suprotstavlja agresivni nacionalizam i brutalne etničke, društvene i vjerske borbe“ (Egeland 1999: 81).

Posebno značajnu ulogu je Društvo Crvenog križa imalo tokom rata u BiH s obzirom da je početak devedesetih godina u Bosni i Hercegovini obilježen ratnim sukobima i nasiljem koji su kao posljedicu imali veliki broj mrtvih, stradalih i ugroženih stanovnika. Ratni sukobi osim što su životno ugrožavali svaku osobu koja se u periodu od 1992-e do 1995-e zadesila na prostoru Bosne i Hercegovine rezultirali su i velikim brojem zdravstvenih, materijalnih, ekonomskih i imovinskih kriza sa kojima se stanovništvo nastojalo izboriti pod neprestalnim pritiskom ratnih dešavanja.

Veliki broj ljudi, onih koji su se izborili za sredstva i mogućnosti, je emigrirao van granica BiH što je često rezultiralo razdvajanjem porodica, a zbog ratnih posljedica na telekomunikacijske usluge i gubitkom kontakta. Osim toga na ratom zahvaćenim područjima ljudi su bili podvrgnuti mučenju i ugnjetavanju čime su se direktno ugrožavala njihova ljudska prava a nisu bili rijetki ni slučajevi seksualnog nasilja koje se vršilo najčešće nad pripadnicama ženskog spola.

U kontekstu navedenih dešavanja veliku ulogu imala je saradnja u kojoj su pojedinačne vladine organizacije u partnerstvu sa nevladine i međuvladinim organizacijama djelovale kako bi se suočile sa izazovima koje je nastalo kao posljedica nasilja i sukoba unutar države. Naime, posljedice koje je uzrokovao rat bile su mnogobrojne te je pomoć Crvenog križa koja je uključivala pružanje materijalne pomoći i usluga (sklonište, voda, lijekovi), hitnu pomoć u hrani, kao i zaštitu i usluge

podrške poput uspostavljanja komunikacija sa članovima porodica bila izuzetno značajna. Osim toga, činjenica je kako je s obzirom na kompleksnost i višestrukost sukoba u ovom periodu koji je obilježen nacionalnom i vjerskom netrpeljivošću bilo neophodno djelovanje organizacija kako bi se bar djelimično ublažile posljedice ratnih djelovanja.

3.4. Crveni krst/križ Federacije Bosne i Hercegovine

Crveni krst/križ Federacije Bosne i Hercegovine svoje aktivnosti provodi na teritoriji entiteta Federacije kroz nastojanje da unaprijedi zdravstveni i socijalni sistem, te pruži podršku humanitarnom odgoju i obrazovanju. Iako Bosna i Hercegovina trenutno nije učesnik oružanih sukoba Crveni Križ FBiH djeluje u okvirima posebnih zadataka, koji su u skladu sa Zakonima, u slučaju drugih prirodnih ili društvenih kriza na teritoriji Federacije BiH. Osim toga, ova organizacija unapređuje svoje djelovanje kroz saradnju sa različitim međunarodnim organizacijama, državnim i federalnim institucijama i nevladinim organizacijama, kao i civilnim društvima koja djeluju na prostoru Federacije BiH a zastupaju ciljeve srodne ciljevima Društva Crvenog krsta/križa BiH.

Prema članu 9 Statuta Crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine opći ciljevi Crvenog križa Federacije BiH su:

- „ublažavanje ljudskih patnji, a posebno onih izazvanih oružanim sukobima, velikim prirodnim nepogodama, katastrofama i oružanim sukobima;
- podizanje zdravstvene kulture stanovništva, u skladu sa Zakonom o Crvenom križu FBiH;
- podsticanje, unapređenje i propagiranje socijalne sigurnosti građana, solidarnost i propagiranje međusobnog pomaganja;
- unapređenje i propagiranje načela Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, kao i međunarodnog humanitarnog prava među stanovništvom, te načela ljudskih i dječijih prava;
- propagiranje i unapređenje ideala mira , uzajamnog poštovanja i razumjevanja među svim ljudima i narodima;
- praćenje i koordinacija aktivnosti organizacija Crvenog križa...“ (Statut Crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine 2007: 3-4).

Crveni križ FBiH sastoji se od deset kantonalnih organizacija Crvenog križa koji se nalaze stacionirani u kantonima Federacije:

- Crveni križ Unsko-sanskog kantona;
- Crveni križ Posavskog kantona;
- Crveni križ Tuzlanskog kantona;
- **Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona;**
- Crveni križ Srednjobosanskog kantona;
- Crveni križ Bosansko-podrinjskog kantona;
- Crveni križ Zapadnohercegovačkog kantona;
- Crveni križ Hercegovačko-neretvanskog kantona;
- Crveni križ Kantona Sarajevo i
- Crveni križ Kantona 10.

3.4.1. Mladi Crvenog križa FBiH

U okvirima Crvenog križa FBiH djeluju i Mladi Crvenog križa FBiH, a njihov rad zasniva se na upoznavanju mladih sa radom Crvenog križa FBiH kao i sadržajem Ženevske konvencije, humanitarnim pravom pri čemu kroz organizacije velikog broja radionica, promocija i takmičenja u kojima mladi mogu uzeti učešće promovišu humanitarni rad. Oni kroz različite aktivnosti primjerene mladima doprinose ostvarivanju ciljeva Crvenog križa FBiH s posebnim naglaskom na aktivnosti kojim posreduju:

- „razvijanju humanosti, prijateljstva, saradnje, solidarnosti i razumijevanja među mladima,
- upoznavanju mladih sa ciljevima i zadacima Crvenog križa, motiviranju i osposobljavanju za njihovo ostvarivanje,
- podizanju zdravstvene kulture mladih, - pomoć zajednici (poticanje i organiziranje pomoći socijalno ugroženim i nemoćnim osobama, promicanje ideja nenasilja, upoznavanje s opasnošću od minskoeksplozivnih sredstava, poticanje i organiziranje mladih za čuvanje i unapređenje okoliša),
- edukativno djelovanje kroz predavanja, seminare, tečajeve i takmičenja,

- sportska i druga druženja,
- druge aktivnosti iz domena mladih Crvenog križa“ (Pravila o organiziranju i djelovanju mladih crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine 2016: 1).

Mladi Crvenog križa FBiH u svoje aktivnosti uključuju osobe koje se nalaze u životnoj dobi između 7 i 30 godina pri čemu se učlanjenje provodi na dobrovoljnoj osnovi, a unutar strukture s obzirom na dosta veliki raspon u godinama postoje dvije kategorije članstva i to podmladak (7-15 godina) i omladina (16-30 godina). Sve aktivnosti koje ove dvije kategorije članova provode su volonterskog tipa što znači da za svojim radom ne ostvaruju finansijsku korist iako su obavezni da plaćaju članarinu, što je u duhu humanitarnog rada.

4. CRVENI KRIŽ ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA I NJEGOVA ULOGA U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

U svijetu u kojem živimo činjenica je da u nekom dijelu svijeta uvijek postoji stanovništvo koje je izloženo ili reagira na prirodne katastrofe ili katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem koje rezultiraju humanitarnim krizama. Bosna i Hercegovina nije izuzetak i tokom proteklih 20 godina njeno stanovništvo doživjelo je značajne krizne situacije koje uključuju ratne sukobe, elementarne nepogode poput poplava, klizišta, požara, te zdravstvenih kriza od kojih je posljednja, koja još uvijek traje u vrijeme pisanja ovog rada, uzrokovana pandemijom COVID-19.

Sve navedene situacije uzrok su nesigurnosti stanovništva zahvaljujući nedovoljnim resursima koji se izdvajaju za krizne situacije, ali i nerijetko loše koordiniranim odgovorima na krizne situacije donosilaca odluka sa nacionalnog ili međunarodnog preko lokalnog nivoa. Ipak, tokom navedenih kriza zahvaljujući postojećim programima hitne i razvojne pomoći, te koordinaciji vladinog i nevladinog sektora kroz saradnju sa humanitarnim organizacijama poput Crvenog križa tokom navedenih kriza osiguran je odgovarajući, iako ne u potpunosti efikasan, nivo odgovora na krize.

U kontekstu teme ovog rada značajno je istaći da odgovor humanitarnih organizacija Crvenog krsta/križa s ciljem zaštite i spašavanja ljudi zavisi od veličine krize i njenih posljedica te se u radu neće detaljnije razmatrati događaji koji za posljedicu imaju nesreće u kojima je bio ugrožen manji broj ljudi s obzirom da one ne zahtijevaju organizovani odgovor i uključivanje humanitarnih organizacija u sistem zaštite i spašavanja.

Dakle, u nastavku rada uloga zaštite i spašavanja će se razmatrati kroz različite krize kojima je stanovništvo ovog kantona bilo zahvaćeno u proteklom periodu, a ista će biti provedena na temelju javno dostupnih informacija i izvještaja Crvenog krsta/križa FBiH i gradskih organizacija Zeničko-dobojskog kantona. U navedena dešavanja neće se uključiti događaji povezani sa ratnim dešavanjima na kantonu s obzirom da prije završetka rata nisu niti postojali kantoni, te će se fokus staviti na poplave u Bosni i Hercegovini 2014. godine i odgovor na pandemiju virusa Covid-19 (u periodu od 2020. godine) te migracijsku krizu kao događaje koji su obilježili nezadovoljavajući razvoj, te ekonomsku i zdravstvenu krizu.

Dodatno, analiziraće se aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona na temelju podataka objavljenih na službenoj stranici Crvenog krsta/križa Federacije Bosne i Hercegovine tokom pretekle dvije godine (2020-2022), te će se ukazati na gradske organizacije Crvenog krsta/križa koje su se istakle dajući značajan doprinos.

4.1. Sistem zaštite i spašavanja u FBiH

Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10) koji je donesen 2003. godine (u daljem tekstu Zakon o zaštiti i spašavanju) postavio je temelje za izgradnju sistema zaštite i spašavanja na prostoru FBiH. Navedenim zakonom povezane u i međusobno usklađene organizacija zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća i civilna zaštita pri čemu se civilna zaštita u potpunosti stavlja u funkciju zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara. Inače, Civilna zaštita se kao „organizacija i kao sistem počela se uspostavljati u evropskim državama nakon Prvog svjetskog rata” (Huseinbašić 2004: 24), a prema odredbama Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća danas predstavlja najširi podsistem sistema nacionalne sigurnosti uključuje Civilnu zaštitu (Huseinbašić 2008: 15). Potrebno je istaći kako su osim osnovnih zakona u FBiH doneseni i drugi zakoni kojima se definišu pojedinačna pitanja zaštite i spašavanja iz određene oblasti kao što su, prethodno navedeni, Zakon o zaštiti od požara, Zakon o zaštiti o radu itd.

Prevenција, zaštita i sanacija odnosno otklanjanje posljedica nesreće predstavljaju osnovne funkcije zaštite i spašavanja koje imaju za cilje prvenstveno da pokušaju spriječiti opasnosti koje mogu izazvati nesreću. Ukoliko se ne uspije djelovati preventivno te se nesreća ipak dogodi onda se nastoje poduzeti najefikasnije mjere s ciljem spašavanja ljudi i materijalnih dobara nakon čega se ulažu napori u saniranje posljedica nesreće. Kako bi se postigla što veća efikasnost navedenih funkcija Zakonima koji se odnose na zaštitu i spašavanje, te zaštitu od požara u FBiH propisane su obaveze izrade dokumentacije s ciljem procjene ugroženosti, te utvrđivanja i izrade plana zaštite i spašavanja u slučaju prirodnih i drugih nesreća.

Osnovnim zakonima o zaštiti i spašavanju u FBiH utvrđene su kako nadležnosti organa u FBiH, tako i prava i obaveze pravnih lica iz različitih oblasti čije su djelatnosti značajne za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara (zdravstvo, vodoprivreda, šumarstvo, ...), te uloga humanitarnih organizacija u zaštiti i spašavanju. Osim toga, Zakon o zaštiti i spašavanju definiše i mogućnost angažovanja posebnih organizacija, kao što su gorska služba spašavanja, ronionici, planinari i slične organizacije, koje se u slučaju potrebe proglašavaju službama zaštite i spašavanja. U posebnim situacijama, kada snage i sredstva civilne zaštite nisu dovoljna za efikasno spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, mogu se angažovati čak i policijske i vojne snage pri čemu je njihov angažman uređen Zakonom o obrani BiH (Službene novine BiH, 88/05) i članom 37 Zakona o zaštiti i spašavanju ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10) kojim su propisani uslovi pod kojim se može izvršiti navedeni angažman.

Na prostoru FBiH uspostavljeno je 10 kantona, a nadležnosti kantona u zaštiti i spašavanju utvrđene su članom 27 Zakona o zaštiti i spašavanju:

- “razmatra stanje priprema za zaštitu i spašavanje i donosi mjere za organiziranje, razvoj i jačanje civilne zaštite u kantonu;
- donosi program razvoja zaštite od prirodnih i drugih nesreća kantona;
- donosi propise o organiziranju i funkcioniranju civilne zaštite kantona, u skladu sa ovim Zakonom i drugim propisima;
- organizira kantonalni operativni centar civilne zaštite u kantonu, u skladu sa ovim Zakonom i obezbjeđuje njegovo funkcioniranje;
- uređuje pitanja finansiranja zaštite i spašavanja iz nadležnosti kantona;
- donosi akte o osnivanju kantonalnog štaba civilne zaštite, postavljenju komandanta i načelnika štaba i određivanju funkcija u kantonalnim ministarstvima, kantonalnoj upravi civilne zaštite i drugim organima kantonalne uprave – čiji su nosioci po položaju članovi kantonalnog štaba civilne zaštite;
- donosi plan zaštite od prirodnih i drugih nesreća kantona;
- na prijedlog kantonalnog štaba civilne zaštite, proglašava stanje prirodne i druge nesreće na području kantona i naređuje upotrebu snaga i sredstava civilne zaštite, organa uprave, privrednih društava i drugih pravnih lica sa područja kantona na prevenciji, ublažavanju i otklanjanju štetnih posljedica po ljude i materijalna dobra;
- obavlja i druge poslove zaštite i spašavanja, u skladu sa zakonu i drugim propisima” (Zakon o zaštiti i spašavanju, član 27, str. 7-8).

Osim nadležnosti koje se odnose na kantone, pri čemu „upravne stručne i druge poslove iz oblasti zaštite i spašavanja u nadležnosti kantona, obavlja kantonalna uprava civilne zaštite” (Zakon o zaštiti i spašavanju, član 28, str. 8), članom 29 utvrđene su i nadležnosti gradskih općina odnosno Grada.

U skladu sa navedenim djelovanje Crvenog križa odnosi se na aktivnom sudjelovanju i pomaganju u organizovanju i pružanju zdravstvene pomoći i zaštite u slučaju prirodnih nesreća i oružanih sukoba i to u prihvatu, smještaju, i drugim aktivnostima koje doprinose zbrinjavanju nastradalog i ugroženog stanovništva, pružanje prve pomoći, zdravstveno prosvjećivanje (higijensko-epidemiološka zaštita) i druge aktivnosti u skladu sa zakonskim ovlaštenjima i u skladu sa nadležnostima i naredbama organa Civilne zaštite

4.2. Poplave u Bosni i Hercegovini 2014. godine

Poplave su bile najrazornija prirodna katastrofa u Bosni i Hercegovini 2014-e godine kako po materijalnoj šteti koju su prouzročile tako i sa aspekta ugrožavanja ljudskih života. Poplave u BiH su nastale kao rezultat oticanja oborinskih voda koje su premašile kapacitet potočnih i riječnih sistema, ali jedan od razloga su zasigurno i promjene u korištenju zemljišta koje su smanjile funkcionisanje i obim prirodnog pejzaža, tla i malih vodnih sistema u slivovima.

Inače, cijeli prostor Zeničko-dobojskog kantona se, sa hidrološkog aspekta, gotovo u cijelosti nalazi u slivu rijeke Bosne, „koji evakuše preko 90% voda sa područja Kantona prema rijeci Savi“ (Prostorni plan Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029, 2009: 272), osim manjih dijelova na istoku i sjeveroistoku koji pripadaju slivu rijeke Drine. Navedenom se mogu dodati još i nekvalitetna izrada prostornih i regulacionih planova na prostoru FBiH, ali i nezadovoljavajući rad inspeksijskih službi u oblasti nedozvoljene izgradnje objekata bez prethodnog urbanističkog plana i dozvole.

Kako reljef Zeničko-dobojskog kantona „odlikuju relativno veliki padovi, što uz neravnomjeran raspored padavina rezultira neravnomjernim otjecanjem“ (KU CZ 2016: 21) u maju i augustu 2014-e godine u BiH poplave su izazvale i pojavu velikog broja klizišta na području Zeničko-dobojskog kantona koje su nanijele velike materijalne štete ljudima nastanjenim u ovom kantonu pri čemu je veliki broj morao napustiti vlastite domove, a 20 ljudi je i smrtno stradalo. Poplave su najveći obim

dostigle u maju 2014-e godine, a maksimalni vodostaji rijeke Bosne na području FBiH dati su u sljedećoj tabeli:

Tabela 1. Maksimalni vodostaji rijeke Bosne na području Federacije Bosne i Hercegovine, maj 2014. godine

Hidrološka stanica	Maj 2014	
	Vodostaj (cm)	Datum
Zenica	600	
Otes	283	15.05.2020.
Ljubnići	368	15.05.2020
Kakanj	485	15.05.2020
Raspotočje	492	15.05.2020
Zavidovići	995	15.05.2020
Maglaj Poljice	869	15.05.2020

Izvor: (ARSO, 2014: 25-26)

Osim visokih vodostaja u ovom periodu zabilježen je i dosta veći protok vode pri čemu je u Zavidovićima i Maglaju vrhunac poplavnog talasa trajao čak 6 sati (ARSO, 2014: 29) prije nego je počeo opadati pri čemu se voda izlivala na okolna područja. „U BiH je ovim događajem bilo ugroženo preko milion ljudi, a 90.000 je raseljeno. Pokrenuto je preko 3.000 klizišta, a oštećeno ili uništeno preko 43.000 kuća. Procijenjene štete su preko 2 milijarde eura” (Imamović, 2015: 142).

U ovom periodu zabilježen je veliki broj prigovora od strane stanovništva na cijelom području FBiH na rad državnih organa koje se odnose na kritiku zbog nepravovremene reakcije i neadekvatnu organizaciju odgovornih službi, a štete su bile katastrofalne. Kao jedan od razloga za nezadovoljavajući odgovor odgovornih institucija Ohranović navodi to da BiH ima tri nezavisna sistema pravnih normi dodajući da „Suprotno savremenim, globalno prihvaćenim uvjerenjima nauke i struke da vode, kao ni životna sredina, ne poznaju granice, da se vodama upravlja na nivou riječnog sliva i da administrativne (pa ni međudržavne) granice ne smiju činiti prepreku razvoju takvih upravljačkih sistema, u BiH se razvija sistem upravljanja vodama zasnovan na upravo suprotnim principima“ (Ohranović, n.g.: 13).

4.2.1. Odgovor Crvenog krsta/križa na poplave u BiH

Kao odgovor na poplave i pojavu klizišta u maju 2014. godine na prostoru Zeničko-dobojskog kantona Crveni križ je u saradnji sa Civilnom zaštitom učestvovao u formiranju grupa za

provođenje sistema zaštite i spašavanja stanovništva iz poplavama ugroženih područja, aktivirajući volontere koji su na terenu pružali pomoć stanovništvu. Već u prvim danima poplave, kada se utvrdila rizičnost od poplave na stanovništvo, rukovodstvo Crvenog križa sazvalo je vanrednu sjednicu na kojoj je izvršena podjela zadataka o načinu prikupljanja informacija i pomoći ugroženom stanovništvu.

Na temelju informacija volontera Crvenog križa sa terena procjenjene su mjere koje je neophodno poduzeti s ciljem zaštite i spašavanja stanovništva pri čemu je nakon proglašenja stanja prirodne nesreće organizacija Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona je mobilisana pri čemu su svi njeni resursi stavljeni na raspolaganje kako bi se pomoglo stanovništvu u ugroženim područjima. Inače, u slučaju proglašenja stanja prirodne ili neke druge nesreće višenamjenske terenske jedinice Crvenog križa stavljaju se na raspolaganje štabu civilne zaštite, koji u uslovima „prirodnih i drugih nesreća i u ratu, rukovodi akcijama zaštite i spašavanja” (Huseinbašić 2004: 158), ali ovaj štab nema jurisdikciju nad rukovodstvom ovih jedinica nego se njihovo rukovođenje ipak vrši od strane nadležnih osoba Crvenog križa.

S obzirom da su u ovom periodu poplave uzrokovale prekid putnih komunikacija veliki broj stanovnika Zeničko-dobojskog kantona je ostao odsječen zbog čega je u koordinaciji sa Kantonalnim štabom civilne zaštite Zeničko-dobojskog Kantona organizovani su punktovi za prikupljanje pomoći i dostava hrane, vode i lijekova u područja gdje je to bilo moguće. Na službenim stranicama Crvenog križa objavljivane su i liste potrebnih stvari za domaćinstva koja su evakuisana iz svojih domova pri čemu su se u ovim obavještenjima navodile i lokacije ili brojevi telefona na koje su se mogli javiti svi oni koji su željeli pomoći u prikupljanju istih.

Osim toga, Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona radio je u koordinaciji sa Crvenim križom FBiH pri čemu su se analizirala ugrožena područje i utvrđivali prioriteti u osiguravanju pomoći ugroženim područjima Zeničko-dobojskog kantona. Zahvaljujući ovim aktivnostima 30.05.2014. godine načelniku općine Maglaj uručena je vrijedna donacija Vlade japana koja je uključivala agregate, šatore, deke, madrace, tankere za vodu i produžne kablove u vrijednosti od 30.000 Eura (CK FBiH). Nakon ove provedene su i brojne druge aktivnosti službe Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona kao što je podjela donacija stanovništvu na ugroženim područjima u vidu: ćebadi, hrane, vode, sredstava za higijenu, odjeće i sl.

Također, u julu 2014. godine sa “načelnicima općina i organizacijama Crvenog križa općina Maglaj, Zenica, Zavidovići, Žepče, Olovo i Doboj Jug upriličeno je potpisivanje Sporazuma o

saradnji u vezi realizacije humanitarnih sredstava prikupljenih u akciji solidarnosti Crvenog križa Federacije BiH za potrebe sanacije i/ili opremanja stambenih jedinica građana nastradalih u poplavama i klizištima”⁵ (CK FBiH). Iznos od 162 hiljade KM raspoređen je prema općinama za porodice čije su kuće uništene u poplavama, a Crveni križ na općinama Maglaj, Zenica i Zavidovići je novčana sredstva uručio porodicama 24.07.2014. godine za ukupno 102 porodice i to: Maglaj 52000 KM (52 osobe), Zenica 28000 KM (10 osoba), Zavidovići 20000 KM (40 osoba)⁶.

Osim novčane pomoći Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona aktivno je sudjelovao i u svakodnevnoj distribuciji humanitarne pomoći u skladu sa naredbama i preporukama organa Crvenog krsta/križa FBiH. Jedna od takvih donacija je bila i humanitarna pomoć za oko 100 porodica u Žepču koju je distribuirao Crveni krst/križ FBiH 26.07.2014. godine, a koja je predstavljala pomoć u vidu 100 paketa hrane, 100 paketa higijene, kafe, sokova, vode za piće⁷.

Osim humanitarnih akcija dostave volonteri Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona aktivno su učestvovali i u dezinfekciji i deratizaciji područja zahvaćenih poplavama. Ove aktivnosti su bile neophodne za zaštitu stanovništva od zaraze kako bi se otklonili uzročnici zaraznih oboljenja i samim tim onemogućila zaraza i prenos zaraznih oboljenja te unaprijedili higijenski uslovi života. Ovom akcijom rukovodila je Kantonalna uprava Civilne zaštite u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo, a mnoge humanitarne organizacije, uključujući i Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona učestvovali su u realizaciji aktivnosti.

Unutar Službe zaštite i spašavanja Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona djeluje Višenamjenska-terenska jedinica (skraćeno VTJ) koja broji 11 članova raspoređenih u timove i to: 1) prva pomoć; 2) Služba traženja nestalih; 3) psihosocijalna podrška, informisanje i kućna njega; 4) higijensko-epidemiološka zaštita; 5) logistika, smještaj i prevoz.

U sve provedene aktivnosti za vrijeme, ali i nakon poplava uključene su službe traženja, službe zaštite i spašavanja, ali i timovi za prvu pomoć kao i timovi za naknadnu psihološku pomoć porodicama koje su nastradale u poplavama, ali i višenamjenske terenske jedinice koje su

---

⁵ <https://ckfbih.ba/crveni-kri-fbih-donira-162-000-00-km-za-obnovu-poplavljenih-kua-i-stanova-u-zeniko-dobojskom-kantonu/>

⁶ <https://ckfbih.ba/crveni-kri-sutra-u-maglaju-dodjeljuje-novana-sredstva-osobama-ije-su-kue-nastradale-u-poplavama/>

⁷ <https://ckfbih.ba/pomo-crvenog-kria-federacije-bih-za-stanovnitvo-epa-ugroeno-poplavama/>

kvalifikovane za pružanje pomoći stanovništvu u smislu ne samo zaštite i spašavanja nego i podrške u vidu transporta, izgradnje kampova za smještaj iseljenih lica, spašavanje koje uključuje upotrebu čamaca, preduzimanje higijensko-epidemioloških mjera na terenu i sl. Višenamjenska-terenska jedinica (skraćeno VTJ) koja broji 11 članova raspoređenih u timove i to: 1) prva pomoć; 2) Služba traženja nestalih; 3) psihosocijalna podrška, informisanje i kućna njega; 4) higijensko-epidemiološka zaštita; 5) logistika, smještaj i prevoz.

Ove jedinice imale su izuzetno važnu ulogu za vrijeme poplava s obzirom da su mjere, koje su realizirane s ciljem zaštite u ovom periodu, podrazumijevale evakuaciju stanovništva, njihovo zbrinjavanje u privremenim kampovima i skloništima, pružanje hitne medicinske pomoći itd.

Na temelju prethodno navedenog možemo zaključiti kako su ***aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale odgovarajući nivo nivo saradnje i odgovora na krize uzrokovane poplavama u Bosni i Hercegovini 2014. godine***, što je bila prva izvedbena hipoteza ovog rada.

4.3. Covid-19

Prve ljudske slučajeve bolesti uzrokovane novim koronavirusom koji uzrokuje COVID-19 Pandemija bolesti COVID-19 prvi su prijavili zvaničnici grada Wuhana u Kini u decembru 2019, a svijet je, dio po dio, zahvatila 2020. godine uzrokujući značajne promjene u svakodnevnom životu ljudi. „Do sredine [decembra] 2021. na globalnoj je razini zabilježeno oko 270 milina potvrđenih slučajeva bolesti COVID-19 i oko 5,3 milijuna smrti povezanih s tom bolešću” (Smolić 2021: 126) što dovoljno govori o rasprostranjenosti i opasnosti po život kao posljedice pandemije. Iako je pandemija prvenstveno medicinski fenomen, ona značajno utiče ne samo na zdravlje nego i na društvo, zbog čega mjere poduzete u cilju sprječavanja širenja COVID-19 izazivaju osjećaj nesigurnosti i straha.

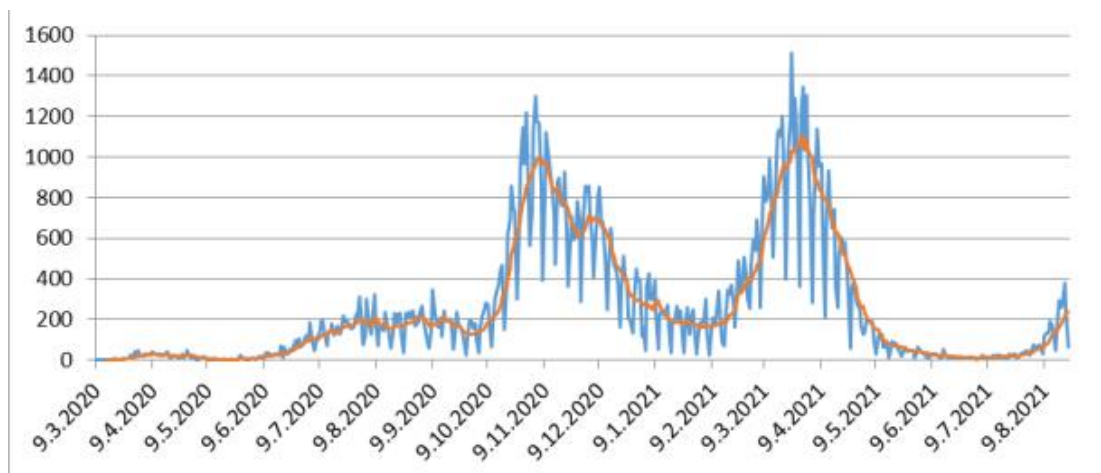
U vrijeme pisanja ovog rada pandemija nastavlja da se širi na globalnom nivou, te neprestalno nastaju novi sojevi ove bolesti sa manjim ili većim intenzitetom simptoma nego na početku pandemije. U svakom slučaju trenutna situacija je dosta bolja nego početkom 2020-e godine, a i mjere izolacije su ukinute te se danas provode samo na dobrovoljnoj osnovi ukoliko je osoba izvršila imunizaciju. U svakom slučaju, dokaz za radikalne promjene uzrokovane pandemijom

mogu se prepoznati i u izjavama stručnjaka koji u medijima često period “prije korona virusa” i “nakon korona virusa” jasno ističući razliku između njih.

Prema Informaciji o stanju priprema za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća sa mjerama za organizovanje, razvoj i jačanje civilne zaštite u Zeničko-dobojskom kantonu za 2020. godinu, koju je izdala Kantonalna uprava civilne zaštite, od dana 16.03.2020. godine „jedina adresa za nabavku medicinske i druge zaštitne opreme je bio Kantonalni štab civilne zaštite. Svi zahtjevi zdravstvenih i drugih institucija, su dostavljani Kantonalnom štabu ili Kantonalnoj upravi civilne zaštite“ (KŠ CZ 2020: 4).

Prema istom dokumentu smatra se kako je najodgovorniji i ujedno najteži dio posla je bila organizacija života na području Zeničko – dobojskog kantona u momentu proglašenja stanja nesreće uzrokovane korona virusom (COVID -19) što uključuje i organizovanje karantene na području Zeničko – dobojskog kantona, kao i distribuciju i zaštitu zaštitne opreme koja se postigla uključivanjem drugih institucija u organizaciju. Osim toga, mjere koje je potrebno provoditi s ciljem olakšavanja života tokom pandemije ranjivim kategorijama stvaraju dodatne angažmane snaga i organizacije. Naime, u ove kategorije stanovništva osim bolesnih, djece, starijih osoba i trudnica uključuju i pomoć „osobama koje žive same, osobama kod kojih je u pandemiji došlo do povećanja osjećaja usamljenosti ili o onima koji su se susreli s većim barijerama kod pristupa zdravstvenoj zaštiti” (Smolić 2021: 142).

Prema podacima dostavljenim Zavodu za javno zdravstvo FBiH u Federaciji BiH, u najkritičnijem periodu, zaključno s 23.08.2021, registrirana su 137.653 laboratorijski potvrđena slučaja COVID-19 bolesti i 5.570 smrtnih slučajeva povezanih s COVID-19 što je prikazano na sljedećem grafikonu (slika 4).

Slika 4. Distribucija laboratorijski potvrđenih slučajeva COVID-19 (Izvor: FMZ 2021: 3)

Ukupan broj zaraženih osoba u Zeničko-dobojskom kantonu u ovom periodu, koji se odnosi na broj potvrđenih slučajeva je bio 10673, dok je broj smrtnih slučajeva bio 1114 (FMZ 2021: 4).

4.3.1. Odgovor Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona na pandemiju virusa Covid-19 u BiH

Mjere koje se poduzimaju kako bi se suzbilo širenje ovog virusa, a ogledaju se u ograničavanju kretanja, uvođenju policijskog sata, nošenju zaštitne opreme i privremenom zatvaranju velikog broja ustanova posebno negativno utiču na stanovništvo zbog čega je pomoć civilnih i humanitarnih organizacija u ovom periodu posebno značajna. Volonteri Crvenog križa Federacije, a samim tim i Zeničko-dobojskog kantona su se već od početka pandemije aktivno uključili u različite akcije pružanja pomoći stanovništvu.

Kako je navedeno na službenoj stranici Crvenog križa FBiH, volonteri su se stavljali na raspolaganje stanovništvu vršeći različite zadatke poput odlaska u prodavnicu ili apoteku te dostave lijekova, plaćanje računa, distribuciju paketa hrane i sredstava za higijenu i sl⁸. Uzme li se u obzir da je za vrijeme pandemije virusa Covid-19 mjera izolacije uključivala zabranu izlaska iz prostorija u kojima osoba živi, te kako veliki broj oboljelih lica nije imao nikoga ko bi za njih obavljao navedene zadatke za vrijeme izolacije, jasno je da je ova vrsta pomoći izuzetno značajna. Ova vrsta pomoći je ujedno i jedna od prvih aktivnosti koja je pokrenuta a uključivala je osobe treće životne dobi (iznad 65 godina) pri čemu se ista provodila u skladu sa naredbama/preporukama/mjerama štabova Civilne zaštite na svim nivoima, a na osnovu mandata i misije ove najveće svjetske humanitarne organizacije⁹.

Kako je u skladu sa preporukama Kriznog štaba BiH stanovništvo neprestalno upozoravano na ograničavanje kretanja i odgovornost koju imaju prema sebi i drugima, organizacije Crvenog križa provodile su promotivnu kampanju podstičući stanovništvo da se pridržava navedenih preporuka.

---

⁸ <https://ckfbih.ba/pozovite-broj-17023-i-budimo-cuvari-humanosti-zajedno/>

⁹ <https://ckfbih.ba/volonteri-crvenog-kriza-znamo-da-kada-obucemo-svoju-crvenu-uniformu-njome-nosimo-ljubav-i-mir-u-neciji-dan/>

POKAŽI ODGOVORNOST, OSTANI KUĆI!

Slika 5. Promocija odgovornosti za vrijeme pandemije (CK FBiH)

Osim promicanja odgovornosti i direktne pomoći građanima u kupovini Crveni križ se za vrijeme pandemije virusa Covid-19 angažovao i u psihološkoj pomoći stanovništvu nastojeći da ih putem svojih službenih stranica ali i kroz informativne letke i razgovor sa volonterima upozna sa pandemijom, njenim uzrocima i načinom prenosa kao i metodama zaštite. Za vrijeme pandemije volonteri su nastojali osigurati i redovne humanitarne aktivnosti poput dobrovoljnog darivanja krvi nastojeći pri tome upozoriti stanovništvo na uslove pod kojim mogu darivati krv s obzirom na pandemiju upozoravajući da se ne prijavljuju za darivanje krvi osobe ukoliko su:

- Putovali u zemlje sa širenjem novog virusa CORONA u posljednjih 28 dana;
- Prehlađeni;
- Kašljete i kišete;
- Imate povišenu tjelesnu temperaturu;
- Imate zarazne bolesti;
- Bili u kontaktu sa zaraženom osobom¹⁰.

U ovom kontekstu značajno je naglasiti da je Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona dosta aktivan u akcijama darivanja krvi svake godine u saradnji sa Transfuzijskim centrom Kantonalne bolnice Zenica. U borbi protiv pandemije volonteri Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osim što su

¹⁰ <https://ckfbih.ba/daruj-kapi-zivota-i-u-ovim-situacijama-krv-je-neophodan-lijek/>

u više navrata dijelili zaštitne maske na ulicama, učestvovali su i u šivenju pamučnih maski¹¹ za stanovništvo koje su se istim distribuisale putem organizacija Crvenog križa na Zeničko-dobojskom kantonu.

Argumenti i dokazi u prilog upotrebi maski za lice	Argumenti i dokazi protiv upotrebe maski za lice
Zbog sve više dokaza da osobe s blagim simptomima ili bez simptoma mogu doprinijeti širenju bolesti COVID-19, maske za lice i druga prekrivala za lice mogu se smatrati sredstvom kontrole izvora dopunjava druge mjere koje već postoje kako bi se smanjio prijenos COVID-a 19.	Trenutačno postoji manjak medicinskih maski za lice. S obzirom na trenutačni pritisak na zdravstvene sustave, zdravstveni radnici moraju imati jasnu prednost i zaštitu pri njihovoj upotrebi.
Sve je više dokaza da je izlučivanje virusa SARS-CoV-2 veće neposredno prije pojave simptoma i tijekom prvih 7 – 8 dana nakon pojave.	Postoje samo ograničeni neizravni dokazi da su nemedicinske maske za lice učinkovite kao sredstvo za kontrolu izvora.
Maske za lice naširoko su upotrebljavane u javnosti u azijskim zemljama i povezane su s nešto nižim rizikom od SARS-a među osobama bez utvrđenog kontakta s oboljelima od SARS-a tijekom epidemije SARS-a 2003. godine.	Nošenje maske za lice može stvoriti lažni osjećaj sigurnosti, što dovodi do opuštanja poštovanja fizičkog distanciranja i povećane učestalosti dodirivanja lica (podešavanje maske itd.)
Prednost nemedicinskih maski za lice i drugih prekrivala za lice od tekstila u tome je što se mogu jednostavno proizvesti, mogu se prati i ponovo upotrebljavati.	Maske za lice potrebno je pažljivo staviti i skinuti kako bi se spriječila samokontaminacija.
	Određene skupine stanovništva (npr. djeca) ili osobe s kroničnim respiratornim bolestima ne podnose dobro maske za lice.
	Ne postoje utvrđeni standardi za nemedicinske maske za lice koje se upotrebljavaju kao sredstvo za kontrolu izvora ili osobnu zaštitu.

Slika 6. Promocija odgovornosti za vrijeme pandemije (ECDC 2020: 3)

Značaj zaštitnih maski u ovom periodu naglašavalo je i ECDC preporučujući ih kao sredstvo kontrole izvora bolesti i širenja respiratornih kapljica nastalih kašljanjem ili kihanjem (ECDC 2020: 2). U istom dokumentu navedeni su i argumenti koji se odnose na prednosti i nedostaci (Slika 6.) povezani sa upotrebom maske.

Također, višenamjenske terenske jedinice Zeničko-dobojskog kantona učestvovale su i akcijama postavljanja šatora sa pratećom opremom ispredzdravstvenih ustanova širom Bosne i Hercegovine u skladu sa naredbama i u dogovoru sa općinskim/kantonalnim štabovima Civilne zaštite. Jedan od ovih šatora postavljen je u Zeničko-dobojskom kantonu, ispred Doma zdravlja Zenica.

¹¹ <https://ckfbih.ba/generalni-sekretar-ckfbih-posjetio-organizacije-u-zenici/>

Postavljanje šatora sa pratećom opremom ispred zdravstvenih ustanova			
Podrška Crvenog križa javnim zdravstvenim ustanovama			
1.	Kantonalna bolnica Dr Irfan Ljubijankić Bihać	7.	UKC Tuzla
2.	Dom zdravlja Cazin	8.	Dom zdravlja Živinice
3.	Dom zdravlja Velika Kladuša	9.	Dom zdravlja Čelić
4.	Dom zdravlja Bosanska Krupa	10.	Dom zdravlja Zenica
5.	Dom zdravlja Bužim	11.	Hitna pomoć Mostar
6.	Dom zdravlja Ključ	12.	Kantonalna bolnica Goražde

Slika 7. Postavljeni šatori za testiranje (CK FBiH)

Od početka pandemije do početka aprila 2020-e godine Crveni križ FBiH je angažovao ukupno 77 profesionalaca i 575 volontera, a volonteri Crvenog križa u Zeničko-dobojskom kantonu su obilazili stanovništvo idući u kućne posjete pri čemu su obavili značajan broj posjeta i usluga što je prikazano u sljedećoj tabeli.

Tabela 2. Kućne posjete i usluge Crvenog križa ZENIČKO-DOBOJSKOG kantona

<i>CK grada/općine</i>	<i>Posjete</i>	<i>Broj usluga</i>
<i>Breza</i>	41	53
<i>Kakanj</i>	28	38
<i>Maglaj</i>	116	163
<i>Olovo</i>	30	38
<i>Zenica</i>	1	1
<i>Žepče</i>	357	5902
<i>Ukupno</i>	573	1197

Izvor: CK FBiH¹²

Vrste usluga koje su volonteri Crvenog križa pružali stanovništvu uključivale su: odlazak u prodavnicu, odlazak u apoteku, plaćanje računa, isporuku paketa hrane, isporuku paketa higijene, ostale usluge, ali i distribuciju edukativnog materijala o preventivnim mjerama koje mogu poduzeti da bi se zaštitili od zaraze virusom Covid-19, zaštitnih maski, rukavica i dezinficijensa, odlazak do ljekara, izvođenje ljubimaca u šetnju, obavljanje administrativnih poslova i previjanje rana. Navedene usluge pružane su određenim kategorijama stanovništva koje uključuju:

- Starije od 65 godina;
- Samohrane roditelje maloljetnog djeteta;

¹² <https://ckfbih.ba/organizacije-u-strukturi-ck-fbih-pruzile-4108-usluga-za-2812-korisnika/>

- Osobe bez bližih srodnika;
- Osobe u lošoj materijalnoj situaciji;
- Osobe sa hroničnim oboljenjima;
- Nepokretne i invalidne osobe;
- Trudnice i porodilje;
- Osobe u izolaciji.

Inače, prema izvještajima Crvenog križa FBiH uz kućne posjete administracije Crvenog križa pomogle su značajnijem broju korisnika, tačnije 14626 korisnika do početka aprila 2020-e godine, distribucijom humanitarne pomoći, zaštitne opreme i dezinficijensa.

Volonteri Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona u dogovoru sa zdravstvenim institucijama za vrijeme vakcinacije bili su angažovani na trijažnim punktovima za osobe koje dolaze na vakcinaciju, pri čemu su istim mjerili tjelesnu temperaturu, pomagali u dezinfekciji ruku, te obavljali administrativne poslove i pružali druge oblike pomoći shodno uputama nadležnih institucija. Također, s ciljem očuvanja mentalnog zdravlja stanovništva angažovani su i psiholozi te su volonteri Crvenog križa o ovom angažmanu obavještavali građane pružajući im informacije kako da uspostave kontakt sa psiholozima koji će im pokušati pomoću u otklanjanju ili smanjenju osjećaja straha i anksioznosti izazvanog pandemijom. Da je kriza izazvana pandemijom imala značajan negativan uticaj na mentalno zdravlje ljudi u BiH utvrđeno je i u istraživanju koje je provedeno od strane UNICEF-a i UNDP-a u kojem je utvrđeno kako je čak „45,6% ispitanika je primijetilo povećan nivo stresa i straha od zaraze, posebno oni koji žive u pretrpanom i skućenom životnom prostoru” (Alijagić-Dolovac i Monir Divan 2021: 17).

Pružanje ove vrste pomoći stanovništvu je posebno značajno jer iako, za razliku od fizičke bolesti, ljudi s problemima mentalnog zdravlja imaju poremećaje koje je teže uočiti van profesionalne sfere, „u protekloj deceniji, stručnjaci za mentalno zdravlje izvještavaju o eksploziji problema mentalnog zdravlja u rasponu od depresije i samoubistva do psihoza i poremećaja ovisnosti.

Analizom aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona za vrijeme zdravstvene krize u Bosni i hercegovini uzrokovane pandemijom Covid-19 na temelju prethodno navedenog može se potvrditi da su ***aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale odgovarajući nivo saradnje i odgovora na krize uzrokovane pandemijom COVID-19 u Bosni i Hercegovini*** što predstavlja drugu izvedbenu hipotezu ovog istraživanja.

4.3. Migracijska kriza

Migraciona i izbjeglička kriza inače nastaje kao rezultat političke, ekonomske, društvene i kulturne transformacije nekog društva koje nastaje kao rezultat pobune protiv neke od navedenih transformacija u populaciji. Razlozi za navedene pobune stanovnika mogu biti različiti i uključuju neslaganja sa političkim režimom, nezadovoljstvo ekonomskim sektorom, ratna dešavanja i sl. Posljednjih decenija, prisilne migracije izbeglica i interno raseljenih lica širom sveta su u značajnom porastu, i uključuju izuzetno visok broj lica koja emigriraju iz svojih zemalja, a Sirijski građanski rat je uveliko doprinio ovom porastu.

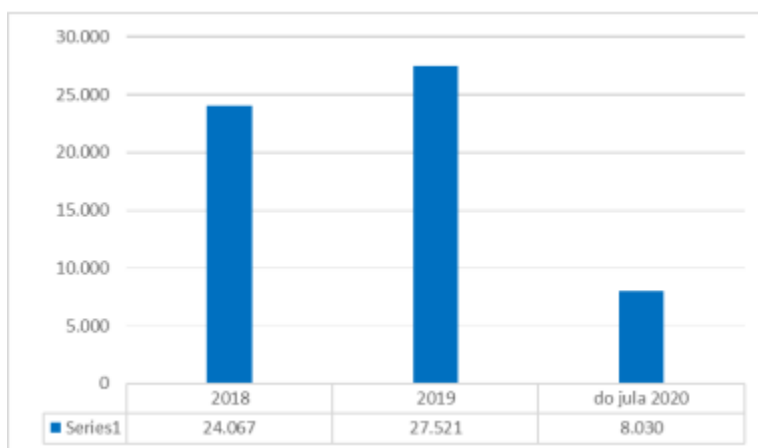
Ovako visok porast izbjegličkih kriza u posljednjim godinama ukazuje na loš politički sistem u velikom broju država, a zadatak mnogih međunarodnih institucija koje su razvijene nakon Drugog svjetskog rata kako bi osigurale mir i pravdu, danas se suočavaju sa problemima koji uključuju izazove političkim institucijama stvorenim da zaštite mir i ljudska prava (Hollenbach 2019: 5). Hollenbach (2019: 5) u vezi sa izbjegličkom krizom ističe i pitanje humanosti naglašavajući kako „Ove krize prijete čovječanstvu dovodeći živote i dobrobit velikog broja ljudi u ozbiljnu opasnost. Čovječanstvo je u opasnosti kada se prema osobama ne postupa s poštovanjem koje zahtijeva njihovo ljudsko dostojanstvo“.

Što se tiče građanskog rata u Siriji, iz koje izbjeglice još od januara 2018-e godine u velikom broju prolaze kroz teritoriju BiH zadržavajući se u tranzitu prema EU, može se reći kako je on izazvao značajne probleme i u BiH koja se kao politički i ekonomski još uvijek nestabilna država suočila sa problemom organizacije prihvata izbeglica. Osim toga, problem izbeglica iz Sirije nije samo problem BiH jer se čini kako kriza koja je uzrokovana, ne samo stalnim povećanjem broja ljudi koji se klasifikuju kao izbjeglice, već i teretom koji je nametnut međunarodnoj zajednici nema skori završetak. U ovom kontekstu Beaujouan i Rasheed (2020: 15) ističu:

Čini se da sirijski sukob kristalizira svjetski i regionalni nered koji se vraća na multilateralnu upravu, u kojoj se karte moći redistribuiraju. Daleko od rješenja krize, regionalne i međunarodne intervencije u Siriji dovele su do dodatnih složenosti, a svi navedeni akteri su još uvijek zaglibljeni u sukobu.

Štaviše, mnoštvo aktera i njihovi različiti interesi čine vrlo malo vjerojatnim da će se postići dogovor o rješenju u Siriji.

Prema podacima navedenim u Situacionoj analizi Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period od 2021. do 2027. godine navodi se kako je migrantska kriza „na teritoriji Bosne i Hercegovine svoj početak zabilježila u aprilu 2018. godine, kada je 1.419 migranata ušlo na teritoriju zemlje”, pri čemu se ovaj broj povećao u 2019-oj i ponovo doživio pad 2020-e godine (Slika).

Slika 8. Priliv migranata u BiH, po godinama (Izvor: Situacijska analiza ZDK 2020:149)

Posljedica antimigrantskih i nerijetko diskriminatorskih odnosa prema emigrantima iz Sirije od strane nekih članica EU od početka 2018-e godine BiH je postala tranziciono utočište značajnom broju izbjeglica. Naime, iako BiH nije njihovo krajnje odredište veliki broj izbjeglica se na teritoriji BiH zadržava određen vremenski period za vrijeme traženja načina da nastave svoj put ka zemljama EU. Problematika sa kojom su se susrele organizacije Crvenog križa širom BiH, posebno nakon povećanja broja migranata nakon potpunog zatvaranja granica EU 2020-e godine, ogleda se u zaštiti dostojanstva i prava svakog čovjeka koje predstavlja temelj i moralni kompas humanitarnih vrijednosti. Ipak, u okolnostima koje odlikuje nedovoljan broj prihvatnih kapaciteta migranti u BiH su se često nalazili u situaciji da nemaju niti osnovne uslove za život.

4.3.1. Odgovor Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona na na krizu

Prema Informaciji o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu koja je usvojena od strane Vijeća ministara BiH u aprilu 2021. godine u 2020-oj godini prijavljeno je 16.190 nezakonitih migranata što ukazuje na smanjenje trenda povećanja s obzirom da je 2019-e godine ovaj broj bio veći za 45%. Osim toga, kako je navedeno u istom dokumentu „najveći teret migracijskog pritiska na ulazu u BiH podnosi Jedinica granične policije Zvornik“, a krajem 2020. godine pritisak je evidentiran je „na području djelovanja jedinica Granične policije Višegrad, Trebinje i Hum-Foča“ (Ministarstvo sigurnosti BiH 2021: 4). Na temelju navedenih podataka jasno je da se Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona nije suočio sa velikim navalama migranata, ali

Kako se navodi u Situacionoj analizi Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period od 2021. do 2027. godine “na području Bosne i Hercegovine, samim tim i Zeničko-dobojskog kantona, sigurnosna prijetnja je usko vezana sa migracijama, tačnije prijetnja u vidu kriminala (krijumčarenje, trgovina ljudima, neovlašteno zauzimanje posjeda, paljevina, krađa, lakše i teže tjelesne povrede i druga kriminalna djela) (Situacijska analiza ZDK 2020: 148).

U istom dokumentu se navodi kako je od 2019. godine na području Zeničko-dobojskog kantona broj migranata u stalnom porastu iako isti nema uređen sistem za prihvatanje migranata (prihvatni centar, obezbijedene dnevne obroke, besplatne zdravstvene usluge,..) zbog čega se izvodi zaključak da se teritorija Zeničko-dobojskog kantona koristi kao dio krijumčarske mreže.

Ipak, iako u Zeničko-dobojskom kantonu nije bilo prihvatnog smještaja Crveni križ Zeničko-dobojskog kantona se aktivno angažovao u akcijama prikupljanja pomoći za prihvatne centre u u drugim mjestima BiH u kojima su smješteni migranti. Jednu od takvih akcija proveo je i Crveni križ Grada Zenica u maju 2018. godine¹³, kao i 2019. godine¹⁴, definišući spisak potrepština koje su građani mogli donijeti u prostorije Crvenog križa. U avgustu 2019. godine Stručna služba Crvenog križa Grada Zenica je posjetila migrancki kamp „Vučjak“ u Bihaću, gdje su tokom svoje posjete dijelili hranu, pružali prvu pomoć migrantima Osim toga, Crveni križ Grada Zenica je u okviru projekta „Odgovor prema humanitarnim i zdravstvenim potrebama migranata, tražilaca azila koji je bio podržan od strane Danskog vijeća za izbjeglice i Švicarske agencije za razvoj i saradnju tokom 2020/21 formirao terenskim tim za primarno zbrinjavanje migranata na području Grada Zenica , podjelu hrane i higijenskih paketa kao i pružanje neophodne prvi pomoći.

---

¹³ <https://zenicainfo.ba/2018/05/28/crveni-krst-zenice-pokrenuo-akciju-pomoci-migrantima/>

¹⁴ <https://www.zenicablog.com/crveni-kriz-grada-zenica-akcija-prikupljanja-pomoci-za-migrante/>

Osim toga, u decembru iste godine ista organizacija je obilježila i Međunarodni dan migranata s ciljem promocije zaštite njihovih prava i humanog odnosa. Slične akcije prikupljanja pomoći provedene su i u ostalim organizacijama Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona čime su kantonalne organizacije Crvenog križa pokazale da imaju izuzetno kvalitetnu međusobnu saradnju na prostoru FBiH. Na ovaj način, iako nisu bili u direktnom kontaktu sa prihvatnim centrima za migrante Crveni križ je nastojao raditi u duhu humanitarne misije promovišući moralne koncepte humanosti kroz osiguravanja boljih uslova za život onih čija je egzistencija ugrožena.

Na temelju navedenog zaključujemo da iako nije postojao prihvatni smještaj za migrante na području djelovanja Crveni križa Zeničko-dobojskog kantona aktivnosti ovog Crvenog križa osigurale su odgovarajući nivo saradnje sa (ne)vladinim organizacijama u drugim mjestima BiH u kojima su smješteni migranti, te su istovremeno bili aktivno angažovani u akcijama pružanja pomoći u smislu odgovora na migracionu krizu u Bosni i Hercegovini. Ovim je potvrđena i treća izvedbena hipoteza ovog istraživanja koja glasi: ***Aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona osigurale su odgovarajući nivo saradnje i odgovora na migracionu krizu u Bosni i Hercegovini.***

4.4. Aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona

Svakodnevne aktivnosti koje provede volonteri Zeničko-dobojskog kantona, iako iste nisu direktno vezane za postojeću kriznu situaciju, predstavljaju značajan doprinos u sistemu zaštite i spašavanja stanovništva. Neke od tih akcija su obuka građana iz oblasti pružanja prve pomoći kroz radionice i organizacije takmičenja za mlađu populaciju,¹⁵ organizovanje akcija dobrovoljnog davanja krvi, edukacija stanovništva o prevenciji od različitih bolesti, pomoć starijim i iznemoglim licima te podjela paketa humanitarne pomoći istim i sl.

Kako u Zeničko-dobojskom kantonu djeluju gradske organizacije Crvenog križa, u ovom dijelu rada će se razmotriti aktivnosti koje su u protekle dvije godine provođene u općinama: Breza,

---

¹⁵ Obuka iz prve pomoći za vrijeme poplava 2014. godine pokazala kao veoma korisna, jer su upravo sugrađani u određenim trenucima, za vrijeme blokade saobraćajnica, bili jedini koji su ugroženima mogli pružiti prvu pomoć.

Zenica, Kakanj, Maglaj, Olovo, Visoko, Zavidovići i Žepče. Iako su organizacije Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona utemeljene i na općinama Doboj-jug, Tešnja, Usore i Vareša na službenoj stranici tokom protekle dvije godine nisu pronađene aktivnosti koje su realizovale ove organizacije te se one neće detaljnije razmatrati. U ovom kontekstu je potrebno naglasiti da analiza obuhvata samo period od 2020-e godine do oktobra 2022. godine te postoji vjerovatnoća kako su organizacije Crvenog križa u općinama Doboj-jug, Tešanj, Usora i Vareš periodu prije analiziranog provodile određene aktivnosti. Također, kako ne postoje javno dostupni izvještaji Crvenog križa FBiH odnosno Crvenog križa sa pojedinih kantona podaci za analizu su preuzimani sa službene stranice Crvenog križa FBiH, te iz dostupnih izvještaja drugih organizacija.

Crveni križ Općine Breza u periodu od februara 2020-e godine do danas je realizovao veliki broj aktivnosti od kojih se izdvajaju akcije darivanja krvi te je u 2020-oj godini ova organizacija prikupila 138 doza krvi više nego je planirano što ovu općinsku organizaciju te je organizacija svrstana u prve redove darivaoca na nivou Kantona ali i Federacije u odnosu na broj stanovnika Općine. Ove akcije darivanja krvi Crveni križ općine Breza organizuje u saradnji sa Transfuzijskim centrom Kantonalne bolnice Zenica i obično traje 2 dana, a osim redovne akcije darivanja organizuje se i povodom Svjetskog dana dobrovoljnih davalaca krvi. Na smanjenje prikupljenih doza nije uticala ni pandemija virusa Covid-19 s tim da su volonteri Crvenog križa upozoravali građane na vrijeme o razlozima koje mogu uticati na darivanje krvi što je vjerovatno jedan od razloga za visoku uspješnost u darivanju krvi. Naime, Crveni križ općine Breza 2021-u godinu završio je sa 549 doza prikupljene krvi što je 71% posto više od planiranih količina za ovu godinu. Prema dostupnim podacima na službenoj stranici Crvenog križa FBiH broj prikupljenih doza po mjesecima za protekle dvije godine dat je u sljedećoj tabeli.

Tabela 3. Broj prikupljenih doza krvi Crvenog križa općine Breza za period 2020 – oktobar 2022.

<i>Datum akcije</i>	<i>Povod</i>	<i>Broj davaoca</i>	<i>Broj novih davaoca</i>	<i>Broj doza</i>
februar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	90	7	76
28. i 29. maj 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	123	12	99
03. i 04. septembar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	121		106
decembar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	141	14	125
mart 2021.	Redovna akcija darivanja krvi	120	3	103
14. i 15. juni 2021.	Svjetski dan dobrovoljnih davalaca krvi	146	19	132
septembar 2021.	Redovna akcija darivanja krvi	147		134
decembar 2021.	Redovna akcija darivanja krvi	155		148

mart 2022.	Redovna akcija darivanja krvi	181		181
28. i 29. juli 2022.	Svjetski dan dobrovoljnih davalaca krvi	147		147
septembar 2022.	Redovna akcija darivanja krvi	159	12	159

Izvor: CK FBiH

Kako se može vidjeti iz prethodne tabele Crveni križ općine Breza je u periodu od 2020-e godine do oktobra 2022. godine kroz akcije darivanja krvi učestvovao u prikupljanju najmanje¹⁶ 1410 doza krvi. Osim toga uzmemo li u obzir navedene, dostupne podatke o broju prikupljenih doza krvi možemo zaključiti kako je broj darovanih doza na ovoj općini u konstantnom porastu (Grafik - Slika 9¹⁷).

Slika 9. Procentualni odnos darovanih doza krvi u općini Breza (Izvor: CK FBiH)

Osim akcija darivanja krvi Crveni križ općine Breza u februaru 2020-e godine, u saradnji sa engleskom humanitarnom organizacijom T4U (*Teams 4 U*), koja je bila donator, organizovao i podjelu paketića za 3500 djece.

Crveni križ Grad Zenica u periodu od januara 2020-e godine do oktobra 2022. godine prema javno dostupnim podacima na službenoj stranici Crvenog križa FBiH proveo je 7 akcija darivanja krvi, pri čemu su volonteri ove gradske organizacije u oktobru 2020-e godine u okviru akcije dobrovoljnog darivanja krvi proveli i uličnu akciju animiranja građana, a podijeljeni su i letci, te je izvršena i podjela 200 komada maski.

¹⁶ Kako su podaci preuzimani sa službene stranice Crvenog križa FbiH moguće je da neki od podataka nedostaju, ovaj zaključak izvodimo i na temelju broja prikazanih doza u tabeli i konačnog, objavljenog broja doza za kraj godine.

¹⁷ S obzirom da je prema ranijoj praksi planirana još najmanje jedna akcija darivanja krvi u decembru 2022. godine, na grafikonu je dat prikaz darovanih doza isključujući decembar za svaku navedenu godinu.

Tabela 4. Broj prikupljenih doza krvi Crvenog križa Grada Zenica za period 2020 – oktobar 2022.

<i>Datum akcije</i>	<i>Povod</i>	<i>Broj davaoca</i>	<i>Broj novih davaoca</i>	<i>Broj doza</i>
30. i 31. januar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	80	/	80
20. i 21. februar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	70	/	62
juni 2020.	Svjetski dan dobrovoljnih davalaca krvi	78	/	68
oktobar 2020.	Redovna akcija darivanja krvi	50	/	45
februar 2021.	Redovna akcija darivanja krvi	84	/	84
juli 2021.	Svjetski dan dobrovoljnih davalaca krvi	/	/	49
maj 2022.	Redovna akcija darivanja krvi	17	/	17

Izvor: CK FBiH

Osim akcija darivanja krvi, za koje se sa u februaru 2020-e godine provedena je i prva obuka u sklopu priprema za takmičenje u pružanju prve pomoći, a povodom 13. oktobra – Međunarodnog dana smanjenja rizika od katastrofa, tim službe zaštite i spašavanja Crvenog križa grada Zenica učestvovala je u Smotri službi zaštite i spašavanja Grada Zenica. Inače, ovaj dan se obilježava na inicijativu Ujedinjenih Naroda, a koji ima za cilj da se oda priznanje napretku koji je postignut u prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa i gubitaka.

U maju 2021. godine Crveni križ Grada Zenica se uključio u proces imunizacije stanovništva protiv virusa COVID-19¹⁸, koji se odvijao u Gradskoj areni. Inače imunizacija predstavlja ključnu zdravstvenu uslugu kojom se nastoje zaštititi osobe od bolesti ili uticati na smanjenje posljedica bolesti koje je moguće osigurati vakcinacijom građana. Volonteri Crvenog križa Grada Zenica su u ovom periodu pomagali zdravstvenim radnicima koji su vršili imunizaciju te su bili na usluzi građanima kako bi im pomogli da obave vakcinaciju bez problema i stvaranja nepotrebnih gužvi koje predstavljaju rizik od zaraze.

Također u Sedmici Crvenog križa i Crvenog polumjeseca organizovane su brojne aktivnosti na području cijelog Zeničko-dobojskog kantona, a volonteri Crvenog križa Grada Zenica su uz akciju darivanja krvi organizovali i radionicu prve pomoći za sekciju prve pomoći u Srednjoj Tehničkoj školi.

¹⁸ <https://ckfbih.ba/volonteri-crvenog-kriza-ucestvovali-u-procesu-imunizacije-gradjana-zenice/>

Slika 10. Obilježavanje Sedmice Crvenog križa i Crvenog polumjeseca¹⁹ (Izvor: CK FBiH)

Volonteri Crvenog križa Grada Zenica su uzeli učešće i u trci “3. Zenički noćni cener” u kojoj je učestvovalo 370 trkača²⁰ pri čemu su tokom trke preuzeli ulogu saniteta, a nakon trke su na promotivnom štandu Crvenog križa edukovali zainteresovane o osnovnim koracima kardiopulmonalne reanimacije te im besplatno mjerili pritisak, a pružali su i informacije o darivanju krvi, kao i drugim programima Crvenog križa.

Crveni križ Grada Zenica je u saradnji sa drugim organizacijama Crvenog križa iz Sarajeva, Kaknja i Lukavca učestvovao u realizaciji akcije koja se odnosi na podjelu zaštitnih maski građanima kao načina prevencije od aerozagađenja, koje je prepoznato kao visoko rizičan faktor za ljudsko zdravlje. Ova akcija je posebno značajna sa aspekta zaštite ljudi i njihovog zdravlja s obzirom da su rezultati istraživanja koje su proveli Hrabač, Huseinagić i Alić s ciljem utvrđivanja uticaja aerozagađenja na području grada Zenice. Zahvaljujući analizi uz pomoć AirQ softvera u ovom istraživanju je utvrđeno kako se “efektima PM_{2,5} može pripisati 17,66% opće stope mortaliteta” (Hrabač i sar. 2019: 27), dok se “efektima NO₂ može pripisati 6,9% opće stope mortaliteta” (Hrabač i sar. 2019: 28). Iako su kroz navedeno istraživanje autori pokazali da su koncentracije NO₂ ispod dozvoljenih vrijednosti, utvrdili su kako su one ipak štetne za ljude. Maske su dijeljene na dvije lokacije u Zenici, a pri tome je vršena i edukacija građana o nošenju maski te o tome koliko je bitno brinuti o vlastitom, ali i zdravlju naših najbližih.

U prethodno navedenoj akciji podjele zaštitnih maski s ciljem prevencije stanovništva od posljedica aerozagađenja učestvovali su i volonteri Crvenog križa općine Kakanj. Osim navedene akcije Crveni križ općine Kakanj u oktobru 2020-e, kao i 2021-e godine obilježio je i Međunarodni

¹⁹ <https://ckfbih.ba/crveni-kriz-grada-zenica-brojne-aktivnosti-u-sedmici-crvenog-križa-i-crvenog-polumjeseca/>

²⁰ <https://ckfbih.ba/crveni-kriz-grada-zenica-brojne-aktivnosti-u-sedmici-crvenog-križa-i-crvenog-polumjeseca/>

dan starijih osoba organizujući druženje sa korisnicima Centra za aktivno starenje. Ovaj dan se se obilježava širom svijeta kako bi se naglasila važnost osiguravanja životne sredine koja se može prilagoditi potrebama i sposobnostima stanovnika starije životne dobi. 2020-e godine organizovana je posjeta Udruženju penzionera pod motom *Na kaft sa osobama treće dobi*, a 2021-e godine organizovano je i druženje u okviru projekta *Radost za treću mladost* kojeg Crveni križ općine Kakanj implementira uz finansijsku podršku Općine Kakanj²¹.

Obilježavanje Međunarodnog dana starijih osoba je značajno s aspekta obilježavanja značaja starijih članova društva i dostignuća koja ga prate. Naime, ljudi u starijoj životnoj dobi su često zanemareni od strane zajednice iako su, ukoliko analiziramo odnose prema starijim ljudima kroz historiju, oni uvijek zauzimali posebno mjesto u društvu pri čemu im se odavalo poštovanje kao vođama, pripovjedačima i čuvarima tradicije jedne nacije. Danas se oni najčešće nalaze na marginama društva, zaboravljeni i zanemareni od strane zajednice i nerijetko smatraju teretom čak i od strane onih koji su im najbliži. Obilježavanjem ovog dana, a uzimajući u obzir pandemiju Covid-19, „UNIDOP traži prepoznavanje većeg rizika s kojim se suočavaju stariji ljudi tokom pandemije, pozivajući da politika i intervencije budu usmjerene na podizanje svijesti o njihovim posebnim potrebama“ (Dening 2020: 1).

Međunarodni dan starijih osoba u oktobru obilježen je i od strane Crvenog križa općine Visoko pri čemu su volonteri ove organizacije posjetili su nekoliko osoba starije životne dobi na udaljenim područjima koji žive sami ili su u stanju socijalne potrebe, te su im uz razgovor uručili pakete hrane i higijene²². Pomoć starijim osobama za vrijeme pandemije je dosta značajna jer je veliki broj istraživanja pokazao „kako su osobe starije od pedeset godina koje su bile ranjive prije pandemije, postale još ranjivije u pandemiji“ (Smolić 2021: 126).

Crveni križ općine Maglaj je 2020-e godine obilježio Sedmicu crvenog križa humanitarnom akcijom u okviru koje su volonteri podijelili 237 prehrambeno-higijenskih paketa za socijalno ugrožene pri čemu su u saradnji sa Udruženjem za opće dobro “Dvor” kroz projekat osigurali i podijelili i 17 tablet računara za djecu.²³ Slična akcija provedena je i 2021-e godine pri čemu su volonteri Crvenog križa općine Maglaj u sklopu obilježavanja Sedmice solidarnosti prema spisku JU Centra za socijalni rad Maglaj i resorne službe općine Maglaj podijelili 50 paketa hrane i

---

²¹ <https://ckfbih.ba/medjunarodni-dan-starijih-osoba-obiljezen-sirom-federacije-bih/>

²² <https://ckfbih.ba/medjunarodni-dan-starijih-osoba-obiljezen-sirom-federacije-bih/>

²³ <https://ckfbih.ba/maglaj-tokom-nedjelje-crvenog-kriza-uruceni-prehrambeno-higijenski-paketi-tableti-distribuirane-markice/>

higijenskih potrepština pri čemu su za samo tri dana prikupili su 85 kg brašna, 94 litre ulja, 29kg šećera, 25kg riže, 19kg soli, 106 vrećica tjestenine, 27 litara mlijeka, 28 kutija keksa te drugih namirnica²⁴.

Iako je podjela humanitarne pomoći za najugroženije uvijek značajna s aspekta pomoći osobama koje nisu u mogućnosti da priušte sebi osnovne uslove za život , u vrijeme pandemije Covid 19 ona je bila još važnija. Osim prehrambenih artikala i higijenskih potrepština i tableti koji su uručeni djeci su značajni s aspekta osiguravanja njihovog prava na obrazovanje s obzirom da se nastava u periodu pandemije uglavnom izvodila online te su učenici samo uz tehnološku podršku imali mogućnost da prate nastavu i učestvuju u njoj.

Crveni križ općine olovo tokom 2020-e godine u akcijama dobrovoljnog darovanja krvi, od kojih je bilo 12 redovnih i 2 vanredne akcije, učestvoao u prikupljanju 406 doza krvi. Osim navedenih akcija koje se odnose na dobrovoljno darivanje krvi na službenoj stranici Crvenog križa FBiH nema dostupnih informacija o drugim provedenim akcijama u općini Olovo.

Osim redovnih akcija darivanja krvi koje je proveo Crveni križ općine Zavidovići, kao i Sedmice otvorenih vrata koja je realizovana u periodu od 14.06. do 22.06. kako bi se građani dodatno educirali o dobrovoljnom davalaštvu krvi, ova organizacija je u periodu od 2021-e do oktobra 2022-e godine provela značajan broj aktivnosti. Međunarodni dan starijih osoba u općini Zavidovići, kao i u drugim gradovima u Federaciji BiH, obilježen je pod motom Digitalna jednakost za sve uzraste, a volonteri ove općinske organizacije posjetili oboljele i nepokretne aktiviste i volontere Crvenog križa te im uručili pelene i pakete hrane i higijene²⁵, nakon čega su posjetili i Udruženje penzionera.

Nadalje, Crveni križ općine Zavidovići u martu 2022-e godine organizovao je i općinsko takmičenje iz pružanja prve pomoći s ciljem širenje svijesti o važnosti poznavanja pružanja prve pomoći te unaprjeđenja općeg znanja zdravstvene zaštite i kulture mladih²⁶. Ono što je zanimljivo kod ovog takmičenja je organizacija krize odnosno simulacije realnih situacija sa većim brojem povrijeđenih kojima su učesnici takmičenja trebali pružiti prvu pomoć. Ovakvim načinom organizacije takmičenja Crveni križ općine Zavidovići nastojao je postaviti takmičare u situaciju sa kojom bi se mogli susresti u stvarnom svijetu te povezati teoriju i praksu na terenu. Ova

---

²⁴ <https://ckfbih.ba/medjelja-tjedan-solidarnosti-u-maglaju/>

²⁵ <https://ckfbih.ba/medjunarodni-dan-starijih-osoba-obiljezen-sirom-federacije-bih/>

²⁶ <https://ckfbih.ba/u-zavidovicima-odrzano-opcinsko-takmcenje-iz-prve-pomoci/>

organizacija je u martu obilježila i Svjetski dan protiv tuberkuloze pri čemu su u centru općine volonteri su vršili diseminaciju o ovoj bolesti te dijelili letke građanima kako bi svako od njih mogao ispravno postupati u prevenciji ove bolesti²⁷.

Slika 11. Pokazna vježba²⁸ (CK FBiH)

Također, u septembru iste godine organizovana je i pokazna vježba u saradnji sa Gorskom službom spašavanja Zavidovići gdje su kroz simulaciju nesreće uspješno prikazana znanja iz zaustavljanja krvarenja, zbrinjavanje rana, te cjelokupan proces zbrinjavanja osobe na sigurno mjesto. Ova vježba organizovana je povodom obilježavanja Svjetskog dana prve pomoći, a volonteri ove organizacije održali su i predavanje o osnovama prve pomoći.

Profesionalci i volonteri Crvenog križa općine Žepče su također obilježili Međunarodni dan starijih osoba pri čemu su organizovali druženje za korisnike Programa za njegu i pomoć u kući pri čemu su u okviru ovog druženja osobe starije životne dobi imale mogućnost da izmjere pritisak i visinu šećera u krvi. Navedena mjerenja su obavljali učenici medicinske struke Srednje mješovite škole „Žepče” što ukazuje na kvalitetan odnos i saradnju organizacije Crvenog križa općine Žepče sa lokalnom zajednicom. Također, u okviru ove akcije volonteri su korisnicima podijelili i vitaminske setove za podizanje imuniteta²⁹.

Nadalje, s ciljem obilježavanja Svjetskog dana prve pomoći u septembru 2022-e godine ova organizacija je učestvovala i u realizaciji kviza o prvoj pomoći za volontere koji je sačinila grupa certificiranih instruktora prve pomoći.

Uzimajući u obzir prethodno potvrđene izvedbene hipoteze, ali i aktivnosti Crvenog križa Zeničko-dobojskog kantona navedene u ovom poglavlju rada možemo potvrditi i generalnu hipotezu ovog

²⁷ <https://ckfbih.ba/svjetski-dan-borbe-protiv-tuberkuoze-obiljezen-u-zavidovicima/>

²⁸ <https://ckfbih.ba/organizacije-crvenog-križa-sirom-federacije-obiljezile-svjetski-dan-prve-pomoci/>

²⁹

rada: *Odgovor humanitarne organizacije Crvenog krsta/križa Zeničko-dobojskog kantona s ciljem zaštite i spašavanja ljudi osigurava odgovarajući nivo zaštite ljudi kroz prevenciju, zaštitu i sanaciju odnosno otklanjanje posljedica nesreće te saradnju sa drugim (ne)vladinim organizacijama.*

ZAKLJUČAK

Kroz prethodno navedena razmatranja utvrđeno je da se sistem pomoći Crvenog križa, s ciljem zaštite i spasavanja ljudi temelji na temeljnim principima humanosti koji, kao normativnu odrednicu politike neke države isključuju nacionalne ili bilo koje druge interese koji bi se postavili iznad interesa poštivanja i provođenja osnovnih ljudskih prava i sloboda. U prilog ovome govori već i činjenica da su se ljudska prava razvila upravo iz humanitarnog prava zbog čega se dolazi do zaključka da humanitarni rad predstavlja temeljni stub zaštite ljudi i njihove sigurnosti.

Kako sigurnost ljudi može biti ugrožena na više načina, njeno osiguravanje predstavlja izazov koji podrazumijeva osiguravanje mira, stabilnosti i sigurnosti kroz razvoj i unaprijeđenje sistema političke, ekonomske, zdravstvene stabilnosti, ali i zaštitu integriteta svakog čovjeka unutar zajednice. Kako bi se navedeno postiglo, posebno u zemljama u kojima je neki od navedenih sistema ugrožen, neophodna je saradnja vladinog sektora sa organizacijama koje djeluju u nevladinom i humanitarnom sektoru kako bi se pravovremeno i na odgovarajući način odgovorilo na probleme koji izazivaju nesigurnost ljudi. Uostalom, jasno je da vlast bilo koje države, bez obzira na njenu političku ili ekonomsku snagu, nije u mogućnosti odgovoriti na višestruke krizne situacije sa kojima se suočava zbog čega se zajednički interes svih organizacija koje djeluju na polju zaštite sigurnosti treba temeljiti na ravnomjernoj raspodjeli zadataka i odgovornosti. Ova saradnja je posebno značajna u izazovima koje izazivaju iznenadne krizne situacije koje zahtijevaju djelovanje sa većeg broja frontova kao što su kruze izazvane kao posljedica konflikta ili ekološke katastrofe.

Organizacije Crvenog križa, su se kroz historiju pokazale veoma značajnim djelujući na terenu kroz organizovane akcije koje uključuju pružanje materijalne pomoći i usluga, prihvataj/smještaj stanovništva (sklonište, voda, lijekovi), pružanje prve pomoći, zbrinjavanje nastradalih i ugroženih,

traženje nestalih, kao i zaštitu i usluge podrške poput uspostavljanja komunikacija sa članovima porodica u slučaju potrebe. Iako je Crveni križ u svojim počecima djelovao kao organizacija koja je pružala pomoć u okviru ratnih djelovanja (ranjenicima, civilima, ...) on je vremenom proširio svoje djelovanje mobilisući svoje snage i u situacijama koje ne uključuju vojnu agresiju. Neke od ovakvih primjera nalazimo i na teritoriji Bosne i Hercegovine kao što je to pružanje pomoći i uključivanje napora za ublažavanje patnje uzrokovane poplavama, zdravstvenom krizom uslijed pandemije virusa Covid-19, te tokom migrantske krize. Osim toga, ciljevi Crvenog križa koji se danas provode ne uključuju samo pružanje prve pomoći nego imaju sveobuhvatniji cilj sprečavanja patnje na duži vremenski period provođenjem različitih akcija prikupljanja pomoći za one koji su u potrebi čak i nakon završetka kriznog vala.

Uzimajući u obzir i značaj Crvenog križa, u sistemu zaštite i spašavanja ljudi u proteklom periodu jasno je da u Bosni i Hercegovini postoji potreba za preoblikovanjem društvenih institucija i struktura na način da se ulože veći naponi i podrška za rad i opstajanje organizacija Crvenog križa te uspostavljanje kvalitetnije mreže organizacija koja će koordinirano djelovati s ciljem zaštite ljudske sigurnosti i njihovih prava i sloboda.

LITERATURA

Knjige i naučni radovi

1. Alijagić-Dolovac, Danijela, Monir Divan, Nera 2021, Procjena Posljedica COVID-19 na društvo u Bosni i Hercegovini, Prism Research & Consulting.
2. Annan, Kofi A. 2000, *We the Peoples*, United Nations, New York.
3. Bajramović, Zlatan 2016, *Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
4. Battersby, Paul i Siracusa, Joseph M. 2009, *Globalization and Human Security*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.
5. Beaujouan, Juline, Rasheed, Amjed 2020, Syrian Crisis, *Syrian Refugees: Voices from Jordan and Lebanon*, Palgrave McMillan, Cham.
6. Crowe, Jonathan and Weston-Scheuber, Kylie 2013, *Principles of International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
7. Cvetković, Vladimir 2020, *Upravljanje rizicima u vanrednim situacijama*, Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama, Beograd.
8. Domazet, Anto, Domljan, Vjekoslav, Peštek, Almir i Hadžić, Faruk 2020, *Održivost emigracija iz Bosne i Hercegovine*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo.
9. Dujović, Jagoš 2006, *Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
10. Egeland, Jan 1999, *Peace-making and the prevention of violence The role of governments and non-governmental organizations*, RICR March-IRRC March, Vol. 81, No. 833, str. 73-83.
11. Forsythe, David P. 2005, *The humanitarians: The International Committee of the Red Cross*, Cambridge University Press, Cambridge.
12. Gedde, Maia 2015, *Working in international development and humanitarian assistance*, Routledge, New York.
13. Harrison Dening, Karen 2020, "2020 and the international day of older persons", *Nursing and Residential Care*, MA Healthcare Ltd, str. 1-2.
14. Henckaerts, Jean-Marie 2005, „Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu: Doprinos razumijevanju i poštivanju vladavine prava u oružanom sukobu“, *Međunarodna revija Crvenog križa/krsta*, Vol. 87, No. 857, str. 175-212.

15. Hoffman, Sharona 2009, „Preparing for Disaster: Protecting the Most Vulnerable in Emergencies”, *Faculty Publications*, Vol. 42, str. 1491-1547.
16. Hollenbach, David 2019, *Humanity in crisis: Ethical and Religious Response to Refugees*, Georgetown University Press, Washington, DC.
17. Hrbač, Boris, Huseinagić, Senad, Alić, Nini 2019, *Procjena efekata aerozagadenja na zdravlje ljudi u Zenici*, Institut za zdravlje i sigurnost hrane, Zenica.
18. Huseinbašić, Ćamil 2004, *Rječnik civilne zaštite*, Federalna uprava civilne zaštite i DPPR program Evropske unije, Sarajevo.
19. Huseinbašić, Samir 2008, *Civilna zaštita u euro-atlantskim sistemima sigurnosti*, Jordan studio d.o.o., Sarajevo.
20. Jupp, Dee, Ibn Ali, Sohel and Barahona, Carlos 2010, *Measuring Empowerment? Ask Them*, Sida Studies in Evaluation, The Swedish International Development Cooperation Agency – Sida.
21. Martin, Francisco Forrest et al. 2006, *International Human Rights and Humanitarian Law*, Cambridge University Press, Cambridge.
22. Ministarstvo sigurnosti BiH 2021, *Informacija o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu*.
23. Mondy, R. Wayne and Martocchio, Joseph J. 2016, *Human Resource Management*, Pearson Education Limited, Harlow.
24. OECD/DAC 2001, “Security issues and development co-operation: a conceptual framework for enhancing policy coherence”, *The DAC Journal*, Vol.2, No.3, str. 33-68.
25. Ohranović, Zlatan n.g., *Poplave u BiH – elementarne nepogode i/ili institucionalna neefikasnost*, Centri civilnih inicijativa, Tuzla.
26. Smith, Anthony Robert 1980, *Corporate Manpower Planning*, Gower Press, London.
27. Smolić, Šime 2021, *Neki aspekti života starijih Europljana u pandemiji bolesti COVID-19: nalazi iz istraživanja SHARE Corona, Migracijske i etničke šeme*, Vol.37, No. 2, str. 125-146.
28. Steinacher, Gerald 2017, *Humanitarians at war: The Red Cross in the shadow of the Holocaust*, Oxford University Press, Oxford.
29. Stijn, Claessens 1993, *Risk Management in Developing Countries World Bank Technical Paper*, World Bank.

30. Šegvić, S., Klarić, M., Šinković, Z. 2011, "EU i izazovi civilnog kriznog upravljanja - politički, upravni i finansijski aspekti, u Toth, Ivan (urednik) *Zbornik radova IV. Međunarodne konferencije: Dani kriznog upravljanja*, Veleučilište Velika Gorica, Velika Gorica, str. 253.- 277.
31. VeneKlasen, Lisa and Miller, Valerie 2002, „Power and empowerment“, *PLA Notes*, Vol. 43, str. 39-41.
32. Wall, Kristen, Aulin, Jenny and Vogelaar, Gabriëlla (ed.) 2014, *Empowerment and Protection Stories of Human Security*, The Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict, Hague.

Zakoni, Izvještaji, Informacije, Analize:

1. ECDC 2020, *Upotreba maski za lice u zajednici: Smanjivanje prijenosa bolesti COVID-19 s potencijalno asimptomatskih ili presimptomatskih osoba primjenom maski za lice*, Tehnički izvještaj.
2. FMZ 2021, Informacija o epidemiološkoj situaciji covid-19 u Federaciji Bosne i Hercegovine na dan 23.08.2021. godine, s prijedlogom naredbi i preporuka kriznog štaba federalnog ministarstva zdravstva, Federalno ministarstvo zdravstva, datum pristupa: 13.10.2022,
https://parlamentfbih.gov.ba/v2/userfiles/file/Materijali%20u%20proceduri_2021/Informacija_covid_23082021_BOS.pdf.
3. ICRC 1987, The ICRC, the League and the Report on the re-appraisal of the role of the Red Cross (V): Dissemination of knowledge of international humanitarian law and of Red Cross principles. *International Review of the Red Cross*, Vol.18, str. 318-325.
4. ICRC 2020, Međunarodno humanitarno pravo, datum pristupa: 10.10.2022,
https://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/0703_002_IHL-answers_Couv_LR.pdf.
5. ICRC, datum pristupa 06.10.2022, <https://www.icrc.org/en>
6. KŠCZ 2020, Informaciji o stanju priprema za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća sa mjerama za organizovanje, razvoj i jačanje civilne zaštite u Zeničko-dobojskom kantonu za 2020. godinu, Zenica, datum pristupa: 13.10.2022,
https://www.zdk.ba/sjednicevlade/sjednice2020/88sjednica/88-02_16-12-2020.pdf.

7. KUCZ, Procjena ugroženosti teritorije Zeničko-dobojskog kantona od prirodnih i drugih nesreća, datum pristupa: 14.10.2022, http://www.zdk.ba/sjednicevlade/sjednice2016/63sjednica/63-16_21-07-2016.pdf.
8. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, datum pristupa 13.10.2022, <http://www.zjztk.ba/file/zakon-o-zastiti-i-spasavanju-fbih/39>.
9. Pravila o organiziranju i djelovanju mladih crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 06.10.2022, <https://ckfbih.ba/wp-content/uploads/2017/11/Pravila-o-organiziranju-i-djelovanju-mladih-CKFBIH.pdf>.
10. Situacijska analiza ZDK 2020, Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2021. - 2027. godine.
11. Statut Crvenog križa Federacije Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 06.10.2022, <https://ckfbih.ba/wp-content/uploads/2017/11/Statut-CKFBiH.pdf>.
12. Zakon o Društvu Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 07.10.2022, https://www.ckbdbih.ba/docs/Zakon_DCKBIH.pdf.
13. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća 2010, datum pristupa: 10.10.2022, <http://www.zjztk.ba/file/zakon-o-zastiti-i-spasavanju-fbih/39>.

Internet izvori:

1. ARSO, Analiza poplavnega dogodka v maju 2014 v Bosni in Hercegovini za reko Bosno v okviru dodatne pomoči Republike Slovenije, Univerzitet u Ljubljani, datum pristupa: 12.10.2022, https://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Koncno%20porocilo_Analiza%20poplave%20maja%202014%20za%20porecje%20reke%20Bosne.pdf.
2. CHS 2003, *Human security now: protecting and empowering people*, datum pristupa: 03.10.2022, <https://digitallibrary.un.org/record/503749?ln=en>.
3. CK FBiH, datum pristupa: 06.10.2022, <https://ckfbih.ba>.
4. DFID 2006, *Reducing the Risk of Disasters – Helping to Achieve Sustainable Poverty Reduction in a Vulnerable World: A DFID policy paper*, datum pristupa: 05.10.2022, https://www.preventionweb.net/files/2067_VL108502.pdf.

5. ECHO, Preparing for disaster saves lives, datum pristupa: 05.10.2022, <http://ec.europa.eu/echo>.
6. Imamović, Alma 2015, Uzroci poplava u slivu rijeke Bosne s osvrtom na poplave u maju 2014. godine, Upravljanje rizicima od poplava i ublažavanje njihovih štetnih posljedica, datum pristupa: 13.10.2022, <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/171/Upravljanje%20rizicima%20od%20poplava...full%20text-131-144.pdf?sequence=13&isAllowed=y>.
7. Tadjbakhsh, Shahrbanou 2005, „Human Security: Concepts and Implications, Center for Peace and Conflict Resolution“, *Sciences Po, Les Etudes du CERI*, datum pristupa: 03.10.2022, https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr.ceri/files/etude117_118.pdf.